

Analiza trećeg dijela Zbirke Slavica Poemata Latine Reddita Đura Ferića

Kovačević, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:142872>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

IVANA KOVAČEVIĆ

**ANALIZA TREĆEG DIJELA ZBIRKE
*SLAVICA POEMATIA LATINE REDDITA***

ĐURA FERIĆA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA HRVATSKI LATINITET

IVANA KOVAČEVIĆ

**ANALIZA TREĆEG DIJELA ZBIRKE
*SLAVICA POEMATIA LATINE REDDITA***

ĐURA FERIĆA

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Matasović

Zagreb, 2023.

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu obrađuje se zbirka *Slavica poematia Latine reddita* dubrovačkog pisca Đura Ferića iz razdoblja romantizma. Zbirka se sastoji od tri dijela, u radu će se analizirati treći dio zbirke pod nazivom *Pismice ljubovničke i druge*, unutar kojih se analiziraju odabrani motivi u pjesmama i prijevod određenih pjesama. Neke pjesme u zbirci u potpunosti odgovaraju svom hrvatskom izvorniku, dok su neke nadopunjene ili original za njih uopće ne postoji. Prilikom skupljanja pjesama Đuro Ferić želio je zbirkom *Slavica poematia Latine reddita* prevesti narodne pjesme na književno-umjetnički način kako je naučio u klasičnoj književnosti. Naglasak analize bit će na motivima ljepote, ljubavi, prirode i svadbenih običaja u narodnim pjesmama budući da su ti motivi najzastupljeniji ne samo u književno-umjetničkom stvaralaštvu, već i u narodnoj književnosti. Budući da Ferićeva zbirka *Slavica poematia Latine reddita* nije toliko istražena na našem prostoru, cilj ovog rada bit će prikazati te narodne pjesme u pogledu folklorističke tradicije u kojima će fokus biti na motivima ljepote, ljubavi i pejzažnim motivima. Pored pjesama koje sadrže navedene motive, predstaviti će se pjesme u kojima se pojavljuju svadbeni običaji te pjesme u kojima se pjeva o junacima. U analizi pjesama prikazati će se stilska sredstva koja je Ferić koristio u svojem prijevodu narodnih pjesama, a koja su karakteristična za usmenu književnost, točnije analizirati će se stilske figure dikcije, poput asonance, aliteracije, epifore itd. Pored toga, obratit će se pozornost na simboliku koja je karakteristična za narodnu književnost te će se kroz analizu prikazati koliko su pjesme koje je Đuro Ferić sakupio, priredio i preveo u svojoj zbirci *Slavica poematia Latine reddita* bogatog narodnog karaktera i kako svojim izborom motiva i stilskih figura odgovaraju folklorističkoj književnosti iz koje možemo doznati dosta o običajima puka iz osamnaestog stoljeća.

Ključne riječi: Đuro Ferić, folklorna književnost, romantizam, Dubrovnik, motivi ljepote, motivi ljubavi, svadbeni običaji, stilska sredstva, usmena književnost, osamnaesto stoljeće

ABSTRACT

In this master's thesis, the author examines the collection "Slavica poematia Latine reddita" by the Dubrovnik writer Đuro Ferić from the Romantic period. The collection consists of three parts, and the analysis will focus on the third part of the collection titled "Pismice ljubovničke i druge" (Little Love Songs and Others), within which the selected motifs in the poems and the translation of specific poems are analyzed. Some poems in the collection are fully translated from Croatian language, while others have certain additions or do not possess a Croatian original. While compiling the poems, Đuro Ferić aimed to translate folk songs in a literary-artistic manner with the collection „Slavica poematia Latine reddita", just as he had learned from classical literature. The emphasis of the analysis will be on motifs of beauty, love, nature, and wedding customs in folk songs, as these motifs are prevalent not only in literary-artistic creation but also in folk literature. As Ferić's collection "Slavica poematia Latine reddita" has not been thoroughly explored, the aim of this work will be to present folk songs in the context of folklore tradition, with a focus on motifs of beauty, love, and landscape. Additionally, the paper will present songs that feature wedding customs and songs about heroes. In the analysis of the poems, stylistic devices characteristic of oral literature will be demonstrated. Specifically, stylistic figures of diction, such as assonance, alliteration, epiphora, etc., will be analyzed. Furthermore, attention will be given to the symbolism characteristic of folk literature. Through this analysis, the thesis will showcase how the poems collected, compiled, and translated by Đuro Ferić in his collection "Slavica poematia Latine reddita" possess a rich folk character. The choice of motifs and stylistic figures align with folkloric literature, shedding light on the customs of the people in the 18th century.

Key words: Đuro Ferić, folklore literature, romanticism, Dubrovnik, motifs of beauty, motifs of love, wedding customs, stylistic devices, oral literature, 18th century

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Đuro Ferić - život i djelo	3
3. Povijesno-književne okolnosti u Ferićevo doba.....	6
3.1. <i>Predromantizam i romantizam u svijetu i hrvatskim zemljama</i>	7
4. Narodna književnost	10
5. Prikaz sadržaja i analiza motiva u odabranim pjesmama.....	13
5.1. <i>Motivi ljepote i ljubavi</i>	18
5.2. <i>Svadbeni običaji</i>	33
5.3. <i>Junački motivi</i>	40
6. Stilske figure u odabranim prijevodima	45
6.1. <i>Vrste stihova</i>	49
7. Zaključak	50
8. Literatura:	52

1. Uvod

Ovaj rad ima zadatak prikazati zbirku narodnih pjesama *Slavica poematia Latine reddita* dubrovačkog pisca Đura Ferića.¹ Polazna literatura ovoga rada bit će Ferićeva zbirka pjesama *SPLR* koju je priredila njemačka slavistica Gudrun Wirtz sa sveučilišta u Bambergu. Ona je priredila Ferićev rukopis i objavila ga 1997. godine. Zbirku *SPLR* možemo proučavati u više aspekata, no u radu će se analizirati u okviru narodne književnosti.

Narodne pjesme i folklorna književnost nacionalno su blago. Takva književnost služila je, između ostaloga, u obrani od naroda koji su htjeli prodrijeti u naše krajeve i okupirati ih te prenijeti svoje običaje na naše tlo. Iako je služila u obrani od tuđih naroda, izvorna funkcija takve književnosti bila je u očuvanju običaja, opjevavanju herojskih događaja te prenošenju priča koje su zabavljale puk. Romantizam je bitno razdoblje za pučku književnost jer se tada budi interes za narodnu poeziju i narodne običaje te dolazi do buđenja nacionalne svijesti među građanima (FRANGEŠ 1987, 120).

Hrvatska je zemlja bogata poviješću, običajima i tradicijom, a u očuvanju naše tradicije veliku ulogu imali su hrvatski pisci i pjesnici. Najviše do izražaja u predstavljanju te kulture Europi i svijetu kroz stoljeća dolaze hrvatski latinisti. *Hasanagica* je najpoznatija narodna pjesma koja se godinama prenosi s koljena na koljeno te se smatra jednom od najvažnijih narodnih pjesama na našim krajevima, a prevedena je na mnoge svjetske jezike. Đuro Ferić preveo je *Hasanaginicu* na latinski jezik (HASANOVIĆ 2018, 3). Osim prijevoda *Hasanagice* na latinski jezik Đuro Ferić nam je u nasljeđe ostavio zbirku narodnih pjesama pod nazivom *Slavica poematia Latine reddita*.

Slavica poematia Latine reddita zbirka je pjesama koju je Ferić pripremao za tisak te je najopsežnije i najambicioznije djelo u „folklorističko-latinističkoj“ dionici njegova opusa (DUKIĆ 1999, 167). Đuro Ferić zbirku je posvetio talijanskom prevoditelju škotskih epskih pjesama Ossiana i Homerove *Ilijade* Melchiorreu Cesarottiju,² s kojim je očito dijelio interes za narodnu poeziju. Zbirka *SPLR* sastoji se od tri dijela, od kojih prvi sadrži tridesetak dužih epskih pjesama s raznolikom tematikom od ljubavnih do junačkih pjesama, drugi dio sadrži

¹ U daljnjem radu koristit će se kratica *SPLR* za naslov zbirke *Slavica poematia Latine reddita*.

² Cesarotti, Melchiorre, talijanski književnik i prevoditelj (Padova 1730.-1808.). Cesarotti, Melchiorre. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 3. 6. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=11328>>

trinaest pjesama iz Kačićeva *Razgovora ugodnog*, a treći dio sadrži trideset i devet lirskih usmenih pjesama pod nazivom *Pismice ljubovničke i druge* (WIRTZ 1997).

Prilikom pisanja rada koristit će povijesna metoda kako bi se prikazale povijesne okolnosti Dubrovnika i sam pad Dubrovačke Republike, a u tu će se svrhu koristiti literatura koja je vezana uz povijest Dubrovačke Republike. U glavnom dijelu rada koristit će se metoda komparacije kojom će se uspoređivati motive u Ferićevim prijevodima s pjesmama iz prethodnih razdoblja i pjesmama njegovih suvremenika, a naglasak će biti na motivima ljepote, ljubavi, pejzaža te svadbenim i junačkim motivima. Metoda komparacije poslužit će kao glavna metoda dokazivanja kojom se žele prikazati karakteristike narodnih pjesama i Ferićevih prijevoda tih pjesama te naposljetku kakvi su običaji bili u ono vrijeme na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Metoda dokazivanja koristit će se kroz cijeli rad, ona će poslužiti da se dokažu istinite tvrdnje, točnije koliko su pjesme autentične za književnu epohu romantizma.

Fokus rada je na trećem dijelu Ferićeve zbirke pod nazivom *Pismice ljubovničke i druge* jer u tom dijelu Ferić je prikupio raznolike kratke pjesme, od ljubavnih, šaljivih do pejzažnih, te nam one omogućavaju veći pregled narodnih pjesama i običaja. Rad je podijeljen u više poglavlja. U uvodu je prikazan kratki prikaz odabira teme i razlog pisanja rada te metoda koja se koristila prilikom istraživanja i analiziranja trećeg dijela zbirke. Prvi dio rada posvetit će se Đuru Feriću i njegovom životu i opusu. Nakon prikaza biografije Đura Ferića prezentirat će se povijesne okolnosti Dubrovnika za vrijeme Ferićevog života. Zatim slijedi prikaz razdoblja u kojemu stvara Đuro Ferić, romantizma, u kojemu će se prikazati karakteristike hrvatskog romantizma u odnosu na onaj europski. Zatim će se navesti i karakteristike narodne književnosti kao jedne od najvažnijih inspiracija književnosti romantizma kako bi kasnije bilo lakše analizirati Ferićeve prijevode. Nakon svih podataka koji se povezuju sa životom i radom Đura Ferića te povijesnim okolnostima u njegovo doba i samim razdobljem njegovog stvaranja, slijedi centralni dio ovog rada pod naslovom Prikaz sadržaja i analiza motiva u odabranim pjesmama u kojem su opisane narodne pjesme i Ferićevi prijevodi trećega dijela te pjesme uz koje su vezani motivi ljepote, ljubavi te pejzažni motivi, svadbeni običaji i junački motivi, a na kraju će se prikazati i stilske figure koje se pojavljuju u pjesmama. Budući da treći dio sadrži trideset i devet pjesama, u radu neće biti detaljno prikazane sve pjesme, već samo one iz kojih se najbolje vide navedeni motivi i običaji. Na samom kraju rada predstavljen je zaključak.

2. Đuro Ferić - život i djelo

Đuro Ferić (Gvozdenuca; *Georgius Ferrich/ius*) rođen je 5. lipnja 1739. godine u pučanskoj obitelji. U književnoj povijesti poznat je i po latiniziranom prezimenu *Ferrich*. Svoje obrazovanje započinje na dubrovačkom učilištu *Collegium Ragusinum*, zatim nastavlja obrazovanje na Ilirskom kolegiju u Loretu gdje studira filozofiju i teologiju te na kraju ostvaruje doktorat iz filozofije i teologije. Nakon završetka studija vraća se u rodni grad, Dubrovnik, gdje se 1762. godine zaređio za svećenika.³ Radio je i kao privatni učitelj, a nakon ukidanja isusovačkog reda 1773. godine počinje predavati u dubrovačkoj gimnaziji književnost, gramatiku i retoriku sve do 1777. godine kada napušta učiteljsku službu (FRANGEŠ 1987, 451). Radio je kao kancelar u francuskom konzulatu od 1780. godine, a od 1791. godine bio je upravitelj ženskog samostana sv. Klare (PURATIĆ 1982, 6). Ferić postaje kanonikom 1808. godine te je bio generalni vikar Dubrovačke nadbiskupije sve do smrti 13. ožujka 1820. godine.

Đuro Ferić bio je vrsni poznavatelj više jezika te je kao takav učenjak bio član rimske akademije Arkadije koja je utemeljena u Rimu potkraj 1690. godine iz kruga književnika i učenjaka koji su se okupljali oko švedske kraljice Kristine. Akademici Arkadije uzeli su si za zadatak njegovanje jednostavnosti u pisanju (GOLUB 1991, 205). Ferić je težio uvođenju naših narodnih poslovice u europski književni svijet. Prije nego je počeo pisati svoje pjesme, Ferić je vrijeme provodio prikupljajući i prepisujući djela dubrovačke književnosti od 16. do 18. stoljeća. Kolege pisci i akademici Julije Bajamonti⁴ i Marko Bruerević⁵ slali su Feriću pučke pjesme zbog čega se Ferić i daje na proučavanje narodnog jezika i običaja. Poznavao je Bibliju, antičku književnost: grčku i rimsku, glavne predstavnike talijanske i francuske književnosti i stariju dubrovačku književnost, a iako je stvarao na latinskom jeziku, zanimao

³ Ferić, Đuro. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 14. 4. 2023. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19288>

⁴ Bajamonti, Julije, hrvatski medicinski pisac, književnik, skladatelj i polihistor (Split 1744.-1800.). Bajamonti, Julije. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 3. 6. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5302>>

⁵ Bruerević, Marko, hrvatski pisac francuskog podrijetla (Tours ili Lyon oko 1770. – Cijpar 1823.). Bruerević, Marko. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 3. 6. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9803>>.

se za običaje običnog puka, običaje u Dubrovačkoj Republici te za život Južnih Slavena. (PURATIĆ 1982, 117; WIRTZ 1997, 37-38).

Svoj književni put Ferić započinje dosta kasno, u pedesetoj godini svoga života. Ferić se zanimao za poeziju i književnost općenito pa 1791. godine u Dubrovniku objavljuje latinski prepjev psalama *Paraphrasis psalmodum poetica*, pretežno u horacijevskim metrima, što je posvećeno zagrebačkom biskupu Maksimilijanu Vrhovcu.⁶ U Dubrovniku je 1794. godine tiskano njegovo veće autorsko djelo pod nazivom *Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae*, zbirka koja se sastoji od 113 latinskih basni motiviranih narodnim poslovicama. „Naslov zbirke *Fabulae ab Illyricis adagiis desumptae* otkriva dvije književnopovijesne tendencije toga Ferićeva djela: klasicističku ideju obnavljanja basne kao antičkog žanra i predromantičarski interes za narodne poslovice kao primjer izvornog nacionalnog folklor“ (PERIĆ GAVRANČIĆ 2020, 135), a sličnu tendenciju nalazimo i u *SPLR*. U rukopisu je ostala zbirka od 346 basni s hrvatskim prijevodima pod nazivom *Adagia Illyricae linguae fabulis explicata* (FRANGEŠ 1987, 451). Ferić se dopisivao s hrvatskim i europskim filozofima gdje im je slao svoja zapažanja prema usmenoj književnosti pa se tako dopisivao s Johannesom von Müllerom, povjesničarom i izdavačem Herderove zbirke narodnih pjesama, kojemu je iznio svoja zapažanja o ilirskoj usmenoj književnosti (GAVRANČIĆ PERIĆ 2020, 135). Ferić je 1797. godine uputio poslanicu kustosu dvorske biblioteke u Beču i prevoditelju *Ossiana* na njemački jezik Michaelu Denisu u kojoj je iznio svoja razmišljanja o povijesti Dalmacije. Poslanica je pisana u 299 heksametara te je u njoj iznio prijedlog kako da se Dalmacija ponovno uzdigne (KNEZOVIC – UŠKOVIĆ CROATA 2015). Godine 1804. Ferić je poslao već spomenutom Melchiorreu Cesarottiju poslanicu uz koju je i priložio zbirku narodnih pjesama pod naslovom *Slavica poematia Latine reddita* (PERIĆ GAVRANČIĆ 2020, 136). Najuspješnije Ferićevo djelo pisano u heksametru *Periegesis orae Rhacusanae* (*Opis Dubrovačke obale*) objavljeno je 1803. godine. To je putopis u kojemu je opisao dubrovački krajolik u 3379 heksametra, gdje su pored prikaza dubrovačkog krajolika prikazane dubrovačke legende i običaji (BRACEWELL 2015, 99; FRANGEŠ 1987, 451). Ferićevo posljednje objavljeno djelo izašlo je 1813. godine: prijevod Fedrovih basna *Fedra Augustova odsufcgnika Pricize Esopove u pjesni slovinske prinesene*.

⁶ Vrhovac, Maksimilijan, hrvatski biskup i političar (Karlovac 1752.- Zagreb 1827.). Vrhovac, Maksimilijan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 3. 6. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65481>>

Većina Ferićevih djela nije nikada objavljena. Tijekom 20. stoljeća budi se interes kod filologa za opus i život Đura Ferića. Ivan Kasumović, Đuro Grubor i Đuro Körbler samo su neki od autora koji su pisali i objavili članke o Đuru Feriću.⁷ Veljko Gortan i Vladimir Vratović u *Hrvatskim latinistima* objavili su sveobuhvatni prikaz Ferićeva književna rada, a Željko Puratić je 1982. objavio monografiju *Đorđe (Đuro) Ferić – život i djelo*. U novije vrijeme Ferićevim opusom posvetili su se Šime Demo koji je proučavao Ferićeve pjesme u kontekstu makaronskog pjesništva, zatim Ivan Lupić i Irena Bratičević, koji su ga promatrali kao književnog sakupljača i prevoditelja, te Darko Novaković koji je preveo fragment periegeze *O otoku Lastovu*. Ferićev su život i opus, pogotovo s naglaskom na prevođenje narodne baštine, obradili Selvina Džanić u diplomskom radu *Antički utjecaji u latinskim basnama Đure Ferića* te Benjamin Hasanović koji je napisao diplomski rad na temu *Ferićev prijevod „Hasanaginice“ na latinski*. Ferić je zaintrigirao i njemačku slavisticu Gudrun Wirtz koja je sastavila najpotpuniji i najdetaljniji pregled Ferićevih tiskanih i rukopisnih djela te 1997. godine u Kölnu izdala zbirku *Slavica poematia Latine reddita* koja je poslužila kao početna točka istraživanja i pisanja ovoga rada.

⁷ Detalji o njihovim radovima nalaze se u popisu literature.

3. Povijesno-književne okolnosti u Ferićevo doba

U ovom su dijelu prikazane povijesne okolnosti Dubrovnika u vrijeme Đura Ferića. Poznavanje povijesnih okolnosti uvelike doprinosi razumijevanju stvaranja književnih djela jer povijest utječe na oblikovanje pjesničkog stvaranja. Povijest Dubrovnika seže daleko u prošlost na što nam ukazuje, između ostaloga, otkriće rimskih nadgrobnih spomenika, dok otkriće helenističkoga, ilirskoga, rimskog i bizantskoga novca svjedoče o postojanju naselja i prije dolaska bjegunaca iz Epidaura u 7. stoljeću. Ipak, ovaj dio rada prikazuje povijest Dubrovnika u drugoj polovici 18. i početku 19. stoljeća, u doba stvaranja Đura Ferića. Nakon toga prikazat će se književno razdoblje romantizam u kojemu je Đuro Ferić stvarao.

Dubrovnik je na jedinstven način kroz rani novi vijek čuvao svoju slobodu i političku neutralnost te je bio jedna od gospodarski najjačih, a prostorno najmanjih država u Europi sve od polovice 14. stoljeća. Dubrovnik je uspješno izbjegao sve ratove velesila na jugoistoku Europe radi čega je Dubrovačka Republika krajem 18. stoljeća bila jedina neutralna država na Sredozemlju između trgovačkih sila poput Genove i Mletačke Republike, te političkih velesila poput Osmanskog Carstva, Habsburške Monarhije, Kraljevstva Francuske itd. Lukava politika u kojoj je Dubrovnik igrao na kartu neutralnosti dovela ga je do povjerenja ostalih država i na kraju do procvata gospodarstva jer su ostale države odatle slale svoje brodove u velike sredozemne i svjetske luke (ĆOSIĆ 2008, 4). Sama lukavost dubrovačke politike očituje se i u raznim sporazumima koje je sklapala, točnije putem kojih je održavala slobodu. Na primjer, 16. srpnja 1754. godine u Travniku, Venecija i Dubrovačka Republika sklopile su sporazum kojim se Dubrovnik obvezao slati dva izaslanika u Veneciju i svake tri godine plaćati danak koji se sastajao od vrča od čistog srebra vrijednog trideset mletačkih dukata, a Mlečani su se tim sporazumom obvezali da neće iskorištavati dubrovačke šume te da neće nanositi štetu dubrovačkom kopnenom i morskom teritoriju (HARRIS 2006, 355). Ovaj primjer jasno pokazuje kako je Dubrovačka Republika znala očuvati svoj teritorij koji joj je donosio godišnju zaradu i samim time bogatstvo. Dubrovačka Republika dugo je pokušavala pružiti otpor drugim državama svojom politikom i jakom unosnom trgovinom, ali stvari su se unutar Republike počele polako raspadati. Dubrovačka Republika u 18. stoljeću težila je uvođenju novog političkog poretka, oligarhije, no pojava oligarhije pridonijela je smanjenju otpornosti

države, a ujedno je izazvala opadanje broja patricija što je na koncu dovelo do demografskog pada.

Nemiri unutar Republike nisu bili povoljni za građane, a ni za samu Republiku jer se za to vrijeme u Europi događaju veliki povijesni trenutci. Godine 1797. Napoleon je prepustio hrvatsku obalu Austriji nakon što se Mletačka Republika raspala. Napoleon je zaokupljen osvajanjem Egipta, a 18. svibnja 1804. godine proglasio se carem. Dubrovačka Republika odlučno šalje čestitku Napoleonu ni ne sluteći kako je njegova meta upravo Dubrovnik. Mirovnim ugovorom iz 1805. pod nazivom Požunski mir, koji su potpisale Austrija i Francuska nakon austrijskog poraza kraj Ulma i Austerlitz, Austrija se morala odreći Venecije, Istre (bez Trsta), Dalmacije i Boke kotorske, a te posjede je trebala preuzeti Francuska, no Boku kotorsku su ipak zauzeli Rusi (ĆOSIĆ 2008, 5). Rusi su 1806. čak opustošili okolicu i opsjeli Dubrovnik, pri čemu ih je otjerao dolazak francuske vojske koja ih je i porazila. Iako su Dubrovčani pokušali održati otpor i sačuvati samostalnost pa su zatražili pomoć od Osmanskog Carstva, nisu uspjeli jer je 31. siječnja 1808. godine general Marmont izdao zapovijed da se Dubrovačka Republika ukine. Marmont je za taj čin dobio potporu od Napoleona i on ga je nagradio titulom *duc de Raguse*, tj. vojvoda od Raguse. Godine 1815. održao se Bečki kongres čiji je glavni cilj bila obnova država Europe koje su postojale prije Napoleonovih ratova. Na tom kongresu Dubrovačka Republika pokušala je obnoviti svoju državu, no tu opciju nije podržala nijedna europska sila te je Dubrovnik pripao Habsburškoj Monarhiji sve do 1918. godine kada se Monarhija raspala. (HARRIS 2006, 402-409).

3.1. Predromantizam i romantizam u svijetu i hrvatskim zemljama

Periodizacija književnosti koristi se iz metodičkih, metodoloških i historiografskih razloga. Periodizacijom lakše pratimo i određujemo našu književnu kulturu i lakše je uspoređujemo s europskom književnom kulturom. Predromantizam se javlja u Francuskoj, Njemačkoj, Engleskoj i drugim državama u Europi, a glavno obilježje predromantizma je razočaranje u suvremene društvene vrijednosti te inspiracija za stvaranje postaje pesimističan romantičarski svjetonazor, poznat kao „svjetska bol“. Pored „svjetske boli“ i pesimističnog pogleda na svijet, predromantizam karakterizira subjektivizam, interes za nacionalnu povijest i usmenu književnost. Romantizam se u Europi pojavljuje postepeno, prvo u Njemačkoj, Škotskoj, Engleskoj i Švicarskoj, zatim se lagano širi na jug Europe te u Francuskoj gdje romantizam započinje s Victorom Hugom. Predstavnici europskog romantizma vraćaju se jezičnoj i književnoj tradiciji vlastitoga naroda pa su tako talijanski predstavnici počeli štovati

Dantea, a Victor Hugo se ugleda na leksik francuskog petrarkističkog pjesnika Ronsarda iz 16. stoljeća.⁸

Hrvatski romantizam nastao je na temeljima naše baštine i zavičaja, ali i na utjecajima europskih sila. Hrvatski romantizam očituje se u ljubavi prema puku, pučkom geniju koji se izražava kroz svoju poeziju, legende, praznovjerje, priče i vjerovanja drugačijim jezikom i stilom (TOMASOVIĆ 1998, 9). Maksimilijan Vrhovac, hrvatski biskup i političar, poslao je 1813. godine pismo u kojemu potiče pisce hrvatskog romantizma na prikupljanje narodnoga blaga (WIRTZ 1997, 42). Ljubav prema puku i narodnim pjesmama i običajima jasno se vide u Ferićevoj zbirci, zatim kod Matije Petra Katančića, franjevačkog pjesnika i učenjaka (1750. – 1825.), u njegovom djelu *Fructus auctumnales* iz 1791. g. Ivan Lovrić, hrvatski pisac iz Sinja, 1762. godine napisao je *Osservazioni sopradiversi pezzi del Viaggio in Dalmazia*,⁹ gdje se osvrće na Fortisov putopis po Dalmaciji, a oba su djela, važna za narodnu književnost, bila poznata i Feriću (WIRTZ 1997, 19-21). U tom periodu na našem se prostoru javljaju klasična djela hrvatskog romantizma poput onih Petra Preradovića i njegove budnice *Zora puca*,¹⁰ zatim Ivana Mažuranića i njegovog epskog spjeva *Smrt Smail-age Čengića*,¹¹ i ostalih. U to vrijeme, četrdesetih godina 19. stoljeća, Hrvatska je bila pod kulturnim, političkim, povijesnim, zemljopisnim utjecajima raznih zemalja koji su utjecali na različit razvoj romantizma. Njemački utjecaj se odrazio na sjeverne gradove, dok se talijanski utjecaj najviše reflektirao na južne, primorske i dalmatinske gradove. Kraj 18. i početak 19. stoljeća u Europi obilježeni su velikim društvenim previranjima te se javljaju nacionalni pokreti kojima je cilj formiranje nacionalnih država.

Po uzoru na Europu i hrvatski stvaratelji se vraćaju jezičnoj i književnoj tradiciji: početkom 1818. godine na poticaj Antuna Mihanovića, autora hrvatske himne, počinje tiskanje Gundulićevoga epa *Osman*. U Hrvatskoj se također javlja želja za bavljenjem nacionalnom poviješću i narodnim običajima. Upravo je Matija Petar Katančić bio zahvaćen utjecajima predromantizma, njegova smisla za prošlost i narodne običaje (FRANGEŠ 1987, 115). Pored Katančića, pod utjecajem predromantizma stvara i fra Filip Grabovac (1697.? –

⁸ Ronsard Pierre, francuski pjesnik (Poissonnière, 11. IX. 1524 – Saint-Cosme-les-Tours, 27. XII. 1585) Ronsard, Pierre de. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 27. 8. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53338>>.

⁹ Lovrić, Ivan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 8. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37285>>.

¹⁰ Preradović, Petar. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 8. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50197>>

¹¹ Mažuranić, Ivan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 8. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39660>>

1749.), kojega Ivo Frangeš naziva tragičnom figurom jer je nakon objavljivanja svoje knjige *Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti arvackoga* završio u mletačkoj tamnici zbog rodoljubnih pjesama *Slava Dalmacije* i *Od naravi i čudi rvacke* te je u tamnici preminuo (FRANGEŠ 1897, 115). Liječnik Julije Bajamonti također stvara pod utjecajem francuske revolucije, racionalističkog djelovanja u narodu i predromantičarskog zanosa za narodnu poeziju (FRANGEŠ 1897, 119). Stoga piše medicinska djela, spise o ekonomiji i agronomiji, djela o povijesti Splita i Dalmacije, kao i glazbene skladbe i sl. Upravo je Julije Bajamonti prikupljao narodne pjesme i poslovice od kojih su neke u Ferićevoj zbirci, a proučavao je bosančicu i staroslavenski jezik. pisci hrvatskog romantizma ne zaostaju za piscima europskog romantizma: to se očituje u želji za pisanjem na narodnom jeziku i obilju motiva iz prirode, kao i prikupljanju i očuvanju narodnih pjesama i običaja.

4. Narodna književnost

Od početka civilizacije, prije nego je čovjek otkrio pismo, ljudi su međusobno izmjenjivali informacije riječima koje su tek naknadno zapisivali. Prije same pojave pisma ljudi su svoje osjećaje, dojmove okoline, junačke podvige i trenutne situacije pjevali i međusobno prenosili s koljena na koljeno. Danas razlikujemo usmenu književnost od pisane književnosti kroz medij kojim se prenosi. Usmena književnost prenosi se govorom i slušanjem te neverbalnim komunikacijskim znakovima (tonom glasa, pokretima tijela, izrazima lica), ponekad i uz glazbu, dok pisanu književnost karakterizira prenošenje ideja preko određene podloge, najčešće papira, na kojoj ostavlja svoj trag. Usmena književnost kraćega je vijeka jer ako nema veće zajednice koja će prenositi ideju, ona će ubrzo nestati; zato se tekst zapisuje na podlogu kako bi se usmena književnost mogla očuvati i na kraju i dalje prenositi s koljena na koljeno. Narodnu književnost narod je stvarao stoljećima, čuvajući i prenoseći naraštajima, a pisci su prikupljali i zapisivali pjesme. Samim time usmena književnost dolazi u dodir s poviješću. Ona opisuje i prepričava stvarne događaje i postojanje određenih likova te su teoretičari zaključili da su pjesme nastajale na temelju povijesnih činjenica, a ne na temelju imaginacije (KEKEZ 1983, 197). Stoga vjerujemo da su narodne pjesme inspirirane pravim, povijesnim događajima određenog naroda pa iz njih možemo saznati i određene povijesne i društvene činjenice.

Problem koji se javlja kod usmene književnosti jest njeno terminološko određenje. Hrvatski folklorist Stipe Botica naveo je jedanaest termina koji se koriste za određenje usmene književnosti, a neki od tih termina su: *narodna ili pučka poezija, narodna književnost, narodno stvaralaštvo, folklor, folklorna književnost, tradicijska književnost*, itd. (BOTICA 2013, 39). U ovome radu izabrala sam termin narodna književnost jer Ferić je prikupljao narodne pjesme te ih je zapisivao, a one nam svjedoče o običajima i kulturi našega naroda. Kao što je već ranije spomenuto, narodna književnost doživljava svoj književni vrhunac u vrijeme romantizma, no i prije pojave romantizma hrvatski latinisti su zapisivali običaje naroda i krajeva iz kojih dolaze. Juraj Šižgorić (1445.-1509.), rodom iz Šibenika, opisao je običaje Šibenčana u svojem djelu *De situ Illyriae et civitate Sibenici (O smještaju Ilirije i grada Šibenika*, gdje govori i o nekim šibenskim običajima). Zatim utjecaj narodne književnosti pronalazimo u djelima Marina Držića (1508.-1567.), Petra Hektorovića (1487.-1572.), Ivana Gundulića (1589.-1638.), Junija Palmotića (1607.-1657.) te Andrije Kačića

Miošića (1704.-1760.) koji je u svojem djelu *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* želio probuditi ponos na vlastitu junačku prošlost, a njihovim tragovima nastavio je i Đuro Ferić.

Pjesnici kroz stilska izražajna sredstva, odnosno figure lakše izražavaju svoja zapažanja i osjećaje te privlače pozornost publike, a razumijevanje stilskih figura omogućava nam lakšu interpretaciju pjesama. Stilske figure kroz povijest su se razlikovale na različite načine, a Milivoj Solar u svojoj *Teoriji književnosti* kategorizira figure dikcije, riječi, konstrukcije i misli. Asonanca, odnosno ponavljanje samoglasnika, aliteracija ili ponavljanje suglasnika, onomatopeja ili oponašanje zvukova iz prirode, anafora ili ponavljanje riječi na početku stiha, epifora ili ponavljanje riječi na kraju samo su neke od figura koje svrstavamo pod figure dikcije. Figure konstrukcije odnose se na poredak riječi i u te figure ubrajamo asindeton ili nizanje riječi bez veznika, dok suprotno njemu imamo polisindeton gdje se veznik koristi iako nije potreban, te retoričko pitanje, odnosno upitna rečenica koja ima službu izjavne te se ne očekuje odgovor na njeno pitanje. Kada pisac promijeni osnovno značenje riječi, tada je koristio jednu od figura riječi i to koristeći metaforu tj. prenoseći značenje na temelju sličnosti, ili metonimiju, prenošenje značenja na temelju stvarnih odnosa, personifikaciju u kojoj je dodijelio ljudske osobine pojavama, stvarima ili ostalim bićima, zatim alegoriju ili proširenu metaforu ili simbol kao alegorijsku oznaku za neku riječ ili pojam. Pod figurama misli koristi se antiteza koja je podvrsta poredbe, a temelji se na pojmovima suprotnog značenja, hiperbola kojom se nešto preuveličava ili litota kojom se ublažava određeni izraz, zatim gradacija kojom se postupno pojačava ili smanjuje određen izraz, a u figure misli svrstavamo i paradoks, oksimoron (SOLAR 2005, 73-87). Za usmenu književnost na slavenskom području karakterističan je jedan oblik antiteze pod nazivom slavenska antiteza. Takav oblik antiteze sastoji se od pitanja te nakon postavljenog pitanja slijedi negacija pa tek onda pravi odgovor. Početak pjesme *Hasanaginica* je jedan od primjera takvog oblika antiteze:

Što se bjeli u gori zelenoj?

Al' su snjezi, al' su labudovi?

Da su snjezi, već bi okopnuli,

labudovi, već bi poletjeli;

nit' su snjezi, nit' su labudovi,

*nego šator age Hasan-age:*¹²

Jedno od glavnih obilježja narodne pjesme njena je melodičnost za koju su zaslužne stilske figure poput ponavljanja, rime te stalni epiteti. Narodne pjesme najčešće su pisane u desetercu, zatim osmercu i šesteru. Ovdje se donosi primjer jedne narodne pjesme iz Like pod naslovom *Lijepi Ive*:

Ive jaše kroz orašje.

Ive li je, sunce li je?

Konjik li je, vila li je?

Uzda li je, zvijezda li je?

Sedlo li je, srebro li je?¹³

Izabrana pjesma prikazuje obilježja narodnog pjesništva kao što su: nepoznat autor, ponavljanja koja se koriste kako bi se tekst lakše zapamtio, rima, zatim osmerac (ili u prethodnoj deseterac) koji je karakterističan za narodnu književnost, retorička pitanja te antiteze. Marko Dragić, hrvatski i bosanskohercegovački filolog, sastavio je fakultetski udžbenik naslovljen *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti* u kojem je iznio učestale motive i epitete koji se pojavljuju u narodnim pjesmama. Neki od njih su: konji vrani, bili grad, sivi soko, bila vila, ruse kose, crne oči, rumeni obrazi, bilo lice, bistro oko, mutno jezero, jarko sunce, crna zemlja, stara majka, mlađahna divojka itd. (DRAGIĆ 2007/8, 24). Zanimljivo je da se ti epiteti spominju već i u Ferićevoj korespondenciji s Bajamontijem kao karakteristike narodnog pjesništva, bilo onog antičkog Homerovog, bilo njima suvremenog slavenskog (WIRTZ 1997, 23-26), što je i jedan od razloga zašto smo takve motive izabrali kao temu rada. Botica navodi kako su figure riječi, ponajviše metafora, metonimija, alegorija, simbol i personifikacija, važne kao obilježja narodne lirike (BOTICA 2013, 225). Simbolika je vrlo važna za usmenu književnost jer nju pronalazimo u bojama, kao što zelena boja simbolizira proljeće, odnosno nadu i pobjedu nad zimom, dok sivi dim simbolizira prolaznost života. Sljedeća poglavlja prikazat će koliko pjesme iz Ferićeve zbirke *SPLR* odgovaraju narodnim pjesama te što iz tih pjesama možemo zaključiti o narodnim običajima.

¹² Tekst je preuzet s internetske stranice: https://www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/Hasanaginica.pdf (zadnji pristup 12.8.2023.)

¹³ Tekst preuzet sa stranice: https://www.hrlektire.com/wp-content/uploads/2018/11/hrvatsko_narodno_pjesnistvo.pdf, str. 133. (zadnji pristup: 10.8.2023.)

5. Prikaz sadržaja i analiza motiva u odabranim pjesmama

Slavica poematia Latine reddita, kao što je već spomenuto, zbirka je narodnih pjesama koje je Đuro Ferić prikupio i zapisao te preveo na latinski jezik, što se vidi već iz naslova zbirke čiji prijevod glasi *Slavenske pjesme iznesene latinskim jezikom*. Zbirka se sastoji od tri dijela. Prvi dio zbirke sadrži trideset epskih usmenih pjesama, drugi dio nazvan je *Ex libro Razgovor ugodni naroda Slovinskoga* i sadrži trinaest prevedenih epskih pjesama iz djela Andrije Kačića Miošića, a treći dio se sastoji od trideset i devet pjesama pod nazivom *Pismice ljubovničke i druge*. Naziv trećeg dijela upućuje nas da se prvenstveno radi o ljubavnim pjesmama, zatim pjesmama koje opisuju predsvadbene i svadbene običaje, a ovdje se nalazi i par pjesama o junacima i ratu. Pjesme su numerički označene, a od dvanaeste pjesme nadalje kod nekih pjesama pojavljuju se i naslovi.¹⁴ Pjesmu pod naslovom *Sidila moma kraj mora* zapisao je Ferićev učenik, Marko Bruerević u Travniku, dok se za ostale pjesme ne zna točno podrijetlo, iako se pretpostavlja da su većinu zapisali Bruerević i Bajamonti. Danas se Ferićev rukopis čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a taj predložak je poslužio njemačkoj slavistici Gudrun Wirtz za priređivanje zbirke. Također se iz tog rukopisa može vidjeti da je Ferić prvo prevodio pjesme na latinski jezik te je naknadno dodao hrvatske izvornike, ali ne za sve pjesme jer nekolicina pjesama nije zapisana na hrvatskom (DUKIĆ 1999, 167; WIRTZ 1997: 401-459).

Cilj ovoga rada je analizirati treći dio zbirke. Budući da je zbirka nedovoljno opisana u radovima na hrvatskom jeziku, odabir je pao na motive ljepote i ljubavi i pejzažne motive koji se pojavljuju u pjesmama te na opise svadbenih običaja, kao i na junačke pjesme. Razlog odabira ovih motiva jest taj što su to motivi koje susrećemo u svim aspektima života te je zanimljivo analizirati i na kraju prikazati takve narodne pjesme iz naše povijesti na kojima se temelji naša kultura i nacionalni i osobni identitet te ih ujedno usporediti s klasičnom književnom tradicijom koja također obiluje tim motivima, a česti su i u romantizmu.

U daljnjem radu detaljnije ću prikazati određene pjesme koje najbolje omogućuju analizu odabranih motiva, no prije analize predstaviti ću svih trideset i devet pjesama te reći ponešto o svakoj.

¹⁴ Kod nekih se pjesama naslov, ili točnije kratak sadržaj, nalazi u drugoj varijanti rukopisa, ali mi ovdje slijedimo osnovni tekst izdanja *SPLR*.

Prva pjesma u trećem dijelu zbirke pod naslovom *Cantiuncula Cosaca*. | *Dialogus* u dvadeset i četiri stiha u obliku dijaloga govori o rastanku dvoje zaljubljenih. Ona jedina ima izvornik i na ukrajinskom, a Ferić ju je preveo u jampskom dimetru, koji ispada osmerac po broju slogova.

Druga pjesma je bez naslova, a u pjesmi se opisuju zaljubljene i nezaljubljene djevojke. Izvorni deseterac preveden je falečkim jedanaestercem, vjerojatno zbog šaljivosti teme.

U istom je metru i treća pjesma, koja je također bez naslova, a pjesma opisuje dvoje mladih koji se tajno sastaju na livadi pa proklinju sve koji su odali njihovu tajnu.

Četvrta pjesma, isto bez naslova, opisuje priču o mladiću Ivanu koji želi posjetiti grad Budim kako bi se sastao sa svojom dragom te joj donosi poklone. Pisana je u osmercu, a Ferić opet koristi hendekasilab.

Peta pjesma opisuje priču o djevojci po imenu Jele (lat. *Hyella*), koja je umorna od ljubavi zaspala pod zelenim borom na polju koje je prekrila mlada trava. Jele spava, a nitko je ne smije probuditi, niti njen dragi, niti obitelj. Na kraju ona proklinje bor čija joj je grana pala na lice i probudila je. Izvorni je osmerac preveden u jampskom dimetru, što može biti i namjerno oponašanje narodnog stiha prema broju slogova.

Šesta pjesma opisuje dvoje mladih zaljubljenih, ali u personificiranom obliku gdje su glavni likovi ljubičica i zumbul, a njena majka upozorava kako se mladim junacima ne smije vjerovati. Izvornik je u desetercu, a prijevod opet u jampskom dimetru.

Sedma pjesma opisuje noćnu scenu u kojoj mladić ne može usnuti u san te ugleda kako se u polju igra kolo i u kolu pleše njegova draga. On odluči pridružiti se kolu, ali dok je stigao, kolo se raspalo i svi su legli jedni uz druge. Njegova je draga zaspala pod ružama, a on joj se priključuje. Ovdje opet Ferićev jampski dimetar odgovara izvornom osmercu.

Osma pjesma priča o pozivu djevojke da se nađe s mladićem. U izvorniku se nalazi kombinacija stihova gdje svaki osmerac prati jedan peterac, a Ferić u prijevodu koristi katalektički trohejski tetrametar od sedam ili osam slogova. Izvorna su imena Ane i Ilija zamijenjena klasičnim *Aegle* i *Menalca* koji podsjećaju na Vergilijeve *Bukolike*.

Deveta pjesma govori o tri različite žene i njihovoj ljepoti i o prolaznosti ljepote, a izvornika nema. Metar je jampski senar.

Deseta pjesma, bez hrvatskog originala, govori o mladoj djevojci koja razgovara s nimfom planine Lovćena i postavlja joj pitanja o svijetu i ljubavi. Strofa je sastavljena od daktilskog heksametra i jampskog dimetra.

Jedanaesta pjesma donosi nam priču o mladoj djevojci koja se neće udati za dragoga jer njegovi roditelji to ne odobravaju, a njena žalost naznačena je darovima koje bi donijela njemu, njegovoj mladoj i njegovim roditeljima na svadbu. Deseterac je u prijevodu zamijenjen falečkim jedanaestercom.

U dvanaestoj pjesmi pod naslovom *Aves causa discordiae inter amantes* govori se o svađi između dvoje zaljubljenih jer je djevojka ljubomorna na to što je ptica šapnula da je mladić zgodniji od djevojke pa bi se trebao oženiti nekom ljepšom. Prevedena je u jampskom dimetru, opet s bukolskim imenima Palemon i Likorida.

Trinaesta pjesma pod naslovom *Puellam minime versutam Glos alloquitur* pjeva o djevojci koja moli majku da joj sašije haljinu za udaju, a šogorica joj savjetuje kakva treba biti. Izvorni je deseterac zamijenjen hendekasilabom.

Questus puellae de amantis sui levitate je četrnaesta pjesma u kojoj je opisana spremnost mlade djevojke na udaju, ali se žali da njen dragi prvo mora pitati majku za ženidbu, a majka mu poručuje da pričeka jesen i da se ne žuri sa ženidbom. Također je deseterac Ferić zamijenio hendekasilabom.

Petnaesta pjesma pod naslovom *Sponsa annulum Sponso reddens* daje opis djevojke koja vraća prsten zaručniku jer brak ne odobrava njena obitelj. Hrvatski je šesterac u prijevodu postao jampski dimetar.

Šesnaesta pjesma pod naslovom *Dialogus puellae cum mari* opisuje djevojku koja razgovara s morem i pita tri pitanja, a ribica joj odgovara. Izvorni osmerac preveden je jampskim dimetrom.

U sedamnaestoj pjesmi pod naslovom *Pileus raptus* saznajemo kako se mlada djevojka šali s mladićem koji se odmara nakon napornog rada tako što mu uzima šešir. Za ovu pjesmu zanimljivo je da nema hrvatski izvornik osim prvoga stiha u dvanaesteru, što je Ferić zamijenio jampskim dimetrom, ali se pojavljuje i druga verzija pod naslovom *Alio metro, & liberius*, gdje se javlja hendekasilab, korišten između ostaloga i za šaljive pjesme.

Zatim iz osamnaeste pjesme *Puellae geminae ad hospitem suum* doznajemo kako dvije djevojke nude poklone mladiću, jedna mu daruje materijalno dok mu druga daruje svoju dušu i ljubav. U izvorniku su zapisana samo prva dva stiha od kojih prvi ima devet, a drugi deset slogova; Ferić ju je preveo u jampskom dimetru.

Devetnaesta pjesma pod naslovom *Puella ab alio rapta, in ejusque captivitate|detenta queritur* donosi opis borove šume koja predstavlja zaštitu i sreću te patnju mladića koji je zaokupljen brigom za djevojku koju voli, a djevojku ljubi drugi koji ju je oteo. Izvornik je u osmercu, a prijevod u falečkom jedanaesteru.

Dvadeseta pjesma pod naslovom *Puella qualem sponsum sibi optet, qualemque|abhorreat* opisuje djevojku koja mašta o savršenom mladiću i daje opis kakvog ne želi. U izvorniku je samo jedan i pol stih u osmercu, a prijevod je opet hendekasilab.

Dvadeset i prva pjesma *Puella, reduce sponso, alias puellas alloquens* priča o djevojci koja s veseljem očekuje povratak zaručnika s mora. Opet je izvorni osmerac (samo prva dva stiha) zamijenjen hendekasilabom.

Dvadeset i druga pjesma *Novercae circa privignum flumine mersum |negligentia* govori o tužnoj sudbini dječaka koji je stradao i okrutnoj maćehi koja se nije pobrinula za tijelo dječaka. Završava udvaranjem trojice kraljeva djevojci koja napasa paunove na dječakovu grobu. U izvorniku su opet samo prva dva stiha u sedmercu, a Ferićev je metar opet falečki jedanaesterac. Zanimljivo je i da je ovdje rijeka Miljacka pretvorena u klasični Hebar.

Dvadeset i treća pjesma *Uxor virum suum collaudans* pjeva o tome kako se žena (u izvornim desetercima *Assan Aghiniza*, u prijevodu *bona uxor Ibraimi*) hvali drugima kako ima dobrog muža. Prijevod je u elegijskom distihu.

Mater filium increpans, ejusque responsum dvadeset i četvrta je pjesma koja nam ponovno daje opis mladića koji brani djevojku koju njegova majka ne odobrava. I ovdje je deseterac (samo dva prva stiha) zamijenjen elegijskim distihom.

Dvadeset i peta pjesma *Puellae querela ad Turcarum Imperatorem* pjesma je u kojoj se opisuje djevojčino nezadovoljstvo te se obraća kralju tj. sultanu. I ova pjesma napisana je u elegijskom distihu, dok su u izvorniku opet samo dva prva stiha u desetercu. Zanimljivo je da ovdje Ferić u bilješci objašnjava turske običaje.

Dvadeset i šesta pjesma *Nova formula Turcae ad publicas preces | populum excitantis* govori o pjesmi koja opisuje pretjerano uljepšavanje Ahmetove žene, a tom se pjesmom pokušava zazvati pažnju naroda. Izvornik opet ima samo dva stiha u desetercu, a preveden je u falečkom jedanaesteru.

Dvadeset i sedma pjesma *Hospes apud patrem habentem tres filias* govori o ocu koju ima tri kćeri te kako se one odnose prema gostu koji ih nagrađuje. Prijevod je u jampskom dimetru, a u izvorniku su prva dva stiha različitog broja slogova.

Mulier nupta viro seni je dvadeset i osma pjesma u kojoj doznajemo da se mlada djevojka, pod alegorijom ptice, udaje za starijeg muškarca protiv svoje volje. Strofe se sastoje od jednog punog i jednog katalektičkog trohejskog tetrametra, a izvornik opet ima samo dva prva, nejednaka stiha: osmerac i sedmerac, pa nije isključeno da Ferićev metar oponaša narodni original. I ova pjesma ima Ferićevu bilješku o turskim običajima.

Dvadeset i deveta pjesma *Bubo ad Niconis tumulum cum eo loquitur* opisuje dijalog između sove i duha pokojnog Nikona na njegovom grobu. Nikon iznosi pitanja o tome kako ga njegovi roditelji, sestre, žena i kći oplakuju, a sova mu odgovara. Ferić je u hendekasilabu preveo izvorni deseterac od kojeg imamo samo prva dva stiha gdje razgovaraju kukavica i Ivo.

Sljedeća, trideseta pjesma *Viri morientis testamentum et Sponsae hac | occasione risus* pjeva o kotorskom mladiću koji umire i ostavlja svoju oporuku, a supruga se smije na ideju da će se nakon njegove smrti vratiti svojoj kući, jer se ne može odvojiti od njega i svoga doma. I ova je pjesma napisana u elegijskom distihu, inače prikladnom tužaljka i nadgrobni spomenicima. U izvorniku su opet samo prva dva deseterca.

Zatim trideset i prva pjesma *Juvenis equo vectus puellam pro hospitio alloquitur* izvještava o mladiću koji traži gostoprimstvo od mlade djevojke. I ova pjesma je napisana u elegijskom distihu kao zamjeni za izvorni osmerac (samo prva dva stiha).

Trideset i druga pjesma *Puella hospitis equum interrogans, et equi | ad eam responsio* pjevana u elegijskom distihu umjesto izvornog deseterca prikazuje dijalog između mlade djevojke i mladićeva konja koji joj na kraju otkriva da se njegov gospodar planira oženiti njome. Pjesmu u cijelosti prati izvorni tekst. Ovdje možemo pročitati Ferićevu bilješku o podrijetlu cvijeta tulipana, što podsjeća na priče iz Ovidijevih *Metamorfoza*.

Signum amanti ab amica datum, quo illum in absentia possit agnoscere trideset i treća je pjesma, napisana u elegijskom distihu, i ona upućuje na običaje što su mlade djevojke izrađivale i poklanjale svojim mladićima, a to Ferić dodatno razjašnjava u bilješci. Od izvornika imamo samo stih i pol na početku.

Trideset i četvrta pjesma *Judices laude digni, cum recte judicant* kratka je pohvala napisana također u elegijskom distihu, a hvali sudce i njihovo poštenje kao vrlinu koju trebaju imati. Od izvornika su zapisana samo prva dva stiha, deseterac i osmerac.

Sljedeća pjesma, trideset i peta, nazvana *De heroe strenuo, ejusque clypeo*, prva je u nizu pjesama koje hvale junake i veličaju njihovu hrabrost. Pjesma je također napisana u elegijskom distihu, a izvorni je jedini stih u desetercu.

Trideset i šesta pjesma *Heroum muta collocutio* priča o junaštvu koje je potrebno zajednici i isto je napisana u elegijskom distihu, uz samo jedan izvorni stih u desetercu.

Trideset i sedma pjesma *Barba primo prodiens, et basilicum eodem tempore in clypeo enatum*, također napisana u elegijskom distihu uz jedan stih izvornika, govori o mladiću koji je ostario u ratu i dobio lijepu bradu.

Trideset i osma pjesma *Heros ad puellam e pugna redux* govori o veselju mlade djevojke jer joj se dragi vraća iz vojske. U izvorniku je opet samo jedan deseterac, i ova je pjesma napisana u elegijskom distihu.

Zadnja pjesma u zbirci je trideset i deveta *Sodalis laudatio* u glikonejima. Ovom kratkom pjesmom hvali se prijateljstvo, metaforički kroz lozu i papar. U izvorniku su samo dva stiha u osmercu, koji zvuče poput poslovice.

Na samom kraju analize pjesama bit će još više rečeno o stihovima i metrici.

5.1. Motivi ljepote i ljubavi

Od antike pa sve do danas motivi ljepote i motivi ljubavi su glavni pokretači pjesničkog stvaralaštva. Motivi ljepote i ljubavi prožimaju sve aspekte umjetnosti od slikarstva, kiparstva, arhitekture, plesa pa i same književnosti. Motivi ljepote i ljubavi mijenjali su se kroz povijest. Antika, točnije rimska književnost obiluje pjesnicima koji su bili očarani ženskom ljepotom. Jedan od njih je Gaj Valerije Katul koji je bio zanesen ljepotom razuzdane

Klodije. Klodiji je posvetio 25 pjesama u svojoj zbirci, a u pjesmama ju je nazivao Lezbijom, po grčkom otoku Lezbu gdje se rodila grčka pjesnikinja Sapfa. Ljubavni zanos prema Lezbiji najbolje se očituje u njegovoj petoj pjesmi *Vivamus mea Lesbia* u kojoj zaziva Lezbiju na ljubav unatoč glasinama i pričama ostalih ljudi. Također, njegov zanos doveo ga je i do samog razočaranja u ljubav što iznosi u 85. pjesmi:

Odi et amo. Quare id faciam fortasse requiris.

*Nescio, sed fieri sentio et excrucior.*¹⁵

Katul je emotivnu osobnost unio u svoje pjesme te je lirskom izrazu donio intimni osjećaj koji je prije bio nepoznat u rimskoj poeziji. On je svojim stilom utjecao na rimske elegičare poput Tibula koji je bio također zanesen ljepotom svoje *domine* (gospodarice) Delije te njoj posvetio pjesme, zatim Propercija koji je svoje pjesme posvetio Cintiji, kao i Ovidija koji piše pjesme Korini. Katul je utjecao i na hrvatske latiniste poput Ilije Crijevića, Ignjata Đurđevića, Rajmunda Kunića i ostalih, koji su pisali o fatalnom zaljubljanju, opčinjenosti i na kraju samoj ljubavnoj patnji (VRATOVIĆ 2008, 243-244). Opčinjenost ženkom ljepotom i fatalnim zaljubljanjem smanjuje se u srednjem vijeku, ali se vraća u vrijeme renesanse kada renesansni pisci po uzoru na antičke pisce veličaju žensku ljepotu. Oni ponovno u centar pjesničkog stvaranja stavljaju žensku ljepotu koju uspoređuju s božanstvom na detaljan način. Primjer takvog ženskog opisa je hrvatski pjesnik Hanibal Lucić i njegova pjesma *Jur nijedna na svit vila* koja je spjevana u osmeračkim oktavama te se smatra jednom od najljepših pjesama hrvatskog petrarkizma. Iako Hanibal Lucić i Đuro Ferić ne pripadaju istom razdoblju, – Lucić je jedan od značajnijih predstavnika hrvatske renesanse, a Ferić pripada hrvatskom romantizmu – kod oba autora može se povući paralela u opisu ženske ljepote. Stoga je ova pjesma uzeta kao primjer usporedbe da prikaže dva različita autora iz dva različita doba, ali sa sličnim motivima ljepote. Slijede stihovi iz Lucićeve pjesme *Jur nijedna na svit vila*:¹⁶

Jur nijedna na svit vila
Lipotom se već ne slavi,
Jer je hvale sve skupila
Vila kâ mi sarce travi.

¹⁵ Tekst preuzet sa: <https://www.thelatinlibrary.com/catullus.shtml> (Zadnji pristup: 10.8.2023.)

¹⁶ Lucić, Hanibal. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 19. 5. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37369>>.

Ni će biti, ni je bila,
Njoj takmena kâ se pravi.
Lipotom se već ne slavi
Jur nijedna na svit vila.
Varhu njeje vedra čela
Vridna ti se kruna vidi
Od kosice ku je splela
Kojom zlatu ne zavidi,
Svakomu je radost vela
Kad ju dobro razuvidi.
Vridna ti se kruna vidi
Varhu njeje vedra čela.
Obarve su tanke i čarne
Nad čarnima nad očima,
Čarne oči kada svarne,
Človik tugu premda ima,
Tuga mu se sva odvarne
Za vesel'je koje prima.
Nad čarnima nad očima
Obarve su tanke i čarne.
Kako polje premaliti
Lišca joj se ružom diče,
Ruža nigdar prî na sviti
Toli lipa ne izniče.
Mladost će se pomamiti
Kojano se za njom stiče.
Lišca joj se ružom diče
Kako polje premaliti.
Pri rumenih njeje usti'
Ostao bi kuralj zada,
Zubići su drobni, gusti
Kako biser kî se sklada,
Slatku ričcu kad izusti,
Bi reć mana s neba pada.

Ostao bi kuralj zada
Pri rumenih njeje usti'.
Blažen tko joj bude garlit
Garlo i vrat bil i gladak,
Srića ga će prem zagarlit,
Živiti će život sladak,
Žarko sunce neće harlit
Da mu pojde na zapadak.
Garlo i vrat bil i gladak
Blažen tko joj bude garlit.
Lipo ti joj ustrepeću
Parsi bilji sniga i mlika
Tere oči na nje meću
Kî žalosti išću lika,
Jer ne mogu slatkost veću
Umisliti dovik vika.
Parsi bilji sniga i mlika
Lipo ti joj ustrepeću.
Parsti joj su tanci, bili,
Obli, duzi, pravni, prosti,
Gdi bi zelen venčac vili
Ali krunu od vridnosti,
Koga ne bi prihinili
Od lefanće da su kosti?
Parsti joj su pravni, prosti,
Obli, duzi, tanci, bili.
Od svih gospoj ke su godi
Gospodšćina njoj se prosi,
Meju njimi jer kad hodi
Toli lipo kip uznosi
Bi reć tančac da izvodi,
Tim se ona ne ponosi.
Gospodšćina njoj se prosi
Od svih gospoj ke su godi.

Grihota bi da se stara
Ova lipost uzorita,
Bože, kî si svim odzgara,
Čin' da bude stanovita,
Ne daj vrime da ju shara
Do skončan'ja sega svita.
Ova lipost uzorita
Grihota bi da se stara.¹⁷

Hanibal Lucić u samom naslovu pjesme obavještava čitaoca kako će pjevati o nevjerojatnoj ljepoti žene što nam sugerira riječ vila. Prva strofa opjevava ženinu ljepotu kojoj nema kraja, zatim je u sljedećim strofama opis ženske ljepote iznesen u detalje, počevši od kose, obrva, očiju, stasa pa sve do gospodskog držanja. Na kraju pjesme Lucić shvaća prolaznost ljepote te moli Boga da ljepota djevojke nikada se prođe. Koristeći usporedbu poput „Zubići su drobni, gusti, kako biser ki se sklada“, pjesma obiluje relativno stalnim i u narodnim pjesmama također prisutnim epitetima poput: bili, gladak, obli, duzi, ravni, prosti, crni. U pjesmi je vidljivo i retoričko pitanje: Koga ne bi prihinili od lefanće da su kosti? Kroz pjesmu je uočljiva i uporaba deminutiva: kosica, ričca, zubići, itd. Tema pjesme, motivi i težnja skladu klasična su obilježja petrarkističke pjesme baš kao što je ova pjesma.

Ferićeva zbirka u kojoj je prikupio narodne pjesme nema cijelu pjesmu koja detaljno opisuje žensku ljepotu kao što su to radili antički pisci ili kao što je opisao Hanibal Lucić u svojoj pjesmi *Jur nijedna na svit vila*, ali analizirajući pjesme iz Ferićeve zbirke, može se uočiti slična uporaba motiva prilikom usporedbe ženske ljepote kao što su crne oči ili crna kosa, bijelo lice. *Jur nijedna na svit vila* pjevana je u osmercu, stihu koji je karakterističan za narodno pjesništvo te su neke izvorne pjesme u Ferićevoj zbirci također pjevane tim stihom. Prvi primjer opisa ženske ljepote kod Ferića vidi se u drugoj pjesmi zbirke:

Novisse est facillis labor puellas

Domi quae tacitos fovent amores.

Nigri sunt ita turbidi his ocelli,

Aqua ut fonticuli inquinata caeno.

Sic est implicita, invicemque nexa 5

¹⁷ Tekst preuzet sa: <http://stari.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=884> (zadnji pristup: 21.8.2023.)

Nigra caesaries, ut in taberna
Fila serica vilis institoris.
Novisse at labor est minor puellas,
Nullos quae tacite fovent amores.
Nigri sic etenim micant ocelli 10
Sol aestivus uti novum reducens
In orbem jubar, his niger capillus
Sic elucet, uti leves vigenti
Pennae aevo accipitri, potissimumque
Hiberno sine nubibus puellae 15
Caelo sunt similes, amasiorum
*Quos non oscula polluere, vultus.*¹⁸

Pjesma govori o zaljubljenim i nezaljubljenim djevojkama te kako ih je lako prepoznati iznoseći suprotne opise. Kod zaljubljenih djevojaka oči su crne kao mutno jezero, a crna kosa im je zapletena kao svileni konci u jeftinom dućanu, kako navodi Ferić u stihovima 3-7. Kako pjesma ide dalje, Ferić opisuje djevojke koje nisu zaljubljene i to na suprotan način u stihovima 9-14, gdje za njih kaže da su im crne oči bistre kao ljetno sunce na izlasku, a crna kosa zaglađena kao perje mladoga sokola. U ovoj pjesmi uočavamo razliku između književnog latinskog teksta i izvorne narodne pjesme, naime u izvornoj narodnoj pjesmi se spominje majka i uspoređuju se djevojke koje su ljubljene i neljubljene od majki, dok se u latinskom tekstu ne spominje majka, već se radi o ljubavi koju gaje same djevojke. *Lasno ti je poznati divojke koje ti su ljubjene u majke* stih je kojim započinje pjesma pa slijedi opis djevojke koji je isti kao u latinskom tekstu, a onda se nakon toga pojavljuje stih: *Još je lašnje poznati divojke koje nisu ljubjene u majke* nakon kojega opisuje drugi tip djevojke.

Ferićeva pjesma prikazana je u cijelosti kako bi se mogla pokazati obilježja narodnih pjesama koja je zadržao u prijevodu. Na primjer, u ovom prijevodu pojavljuje se stilska figura ponavljanja anafora gdje se epitet *niger* pojavljuje četiri puta, od toga tri puta na početku stiha i tako pjesma dobiva svoju ritmičnost. Pored stilske figure ponavljanja, kao i antiteze u suprotstavljanju dva tipa djevojaka sličnim stihovima, pjesma na alegoričan način prikazuje

¹⁸ WIRTZ 1997, 405. U radu je *e caudata* zamijenjeno s *ae* tj. *oe* jer je i kod Ferića nedosljedno pisano.

odgoj djevojaka kroz njihov izgled. Opis ljepote žene u ovoj pjesmi može se pripisati i estetici prirode koja se koristila u razdoblju romantizma, u koje svrstavamo Ferića, kada su pjesnici uspoređivali ljepotu žene s prirodnim elementima kao što su cvijet, biser, mjesec ili sunce, ali kod narodnih pjesama ne znamo točno kada su one nastale U ovoj pjesmi uspoređuje se bistrina ženskog oka sa sjajem sunca, kosa sa sokolom, a koža sa snijegom. Također se pojavljuju motivi crne oči i crna kosa što je uobičajena pojava kod narodnih pjesama. U ovoj pjesmi uočavamo sličnost s izborom motiva u pjesmi *Jur nijedna na svit vila* kao što su crne sjajne oči, glatka i uređena kosa, bijelo lice, usporedba sa Suncem; tako vidimo da se ideali ženske ljepote u književnosti, pa čak i u onoj narodnoj, ponavljaju u razdobljima od antike do romantizma. Nadalje, u devetoj pjesmi Ferić iznosi opis triju žena. Prvo opisuje mladu djevojku uspoređujući je s lastavicom, zatim nevjestu uspoređuje s junicom, a staricu tešku poput olova s planinom:

Captavi somnum sub nuce, cum puellula

Illac praeteriens sic pressit pedes mihi,

Hirundinem memet tetigisse ut crederem.

Somnum iterum caepi sub nuce, cum minutula

Illac praeteriens sponsa sic pressit pedes

5

Ut me a juvenca crederem calcarier.

Captavi somnum tertio sub nuce, cum anus

Illac praeteriens plumbea sic pressit pedes,

*Desuper ut montem concidisse crederem.*¹⁹

Deveta pjesma na alegorijski način opisuje različite korake žena u različitoj dobi te se pojavljuje stilska figura ponavljanja u kojoj prvi i sedmi stih započinju s *captavi somnum*, dok je u četvrtom malo promijenjena varijanta *somnum ... cepi*. Većina narodnih pjesama pored stilske figure ponavljanja koja je učestala, te učestalih motiva, sadrži skrivenu simboliku, pa tako u ovoj pjesmi možemo vidjeti tri sna koja simbolično prikazuju opadanje privlačnosti žena tijekom starenja, a broj tri jedan je od učestalih simbola u narodnoj književnosti U ovoj pjesmi može se uočiti motiv prolaznosti ženske ljepote, koji se pojavljuje i kod Lucića u zadnjem stihu njegove pjesme *Jur nijedna na svit vila* gdje možemo vidjeti kako se pjesnik ne može pomiriti s time da je ljepota prolazna, za razliku od Ferićeve pjesme u kojoj je

¹⁹ WIRTZ 1997, 421.

prolaznost prikazana na satiričan način, te se starosti pridaje ružni pridjev *plumbea anus* i metafora da je teška poput planine.

Kada se govori o ženskoj ljepoti, u većini pjesama ona se naglašava kao prirodna ljepota te se uspoređuje s motivima iz prirode, no u Ferićevoj zbirci možemo pronaći i pjesmu koja govori o običajima uljepšavanja kod žena. Težnja žene za uljepšavanjem također se provlači od davnina i ona se razlikuje od razdoblja do razdoblja te od mjesta do mjesta. Antika donosi prve zapise o uljepšavanju žena, a Ovidijev didaktički ep *Medicamina faciei femineae* donosi upute za mlade Rimljanke vezane uz ljepotu (PUŠNIK 2020, 11). U dvadeset i šestoj pjesmi *Nova formula Turcae ad publicas preces* govori se o ženi imenom Zelida koja pokušava poboljšati svoj izgled kako bi više privukla pažnju svoga supruga. Pjesma opisuje kako Zelida tamnom bojom iscrtava svoje obrve kako bi bila privlačnija.

Quam pulcra est Zelides Acmetis uxor,

Quae supercilium sibi ipsa nigro,

Plus illi ut placeat, colore pingit! (1-3)²⁰

Iz Ferićeve zbirke narodnih pjesama koje je prikupio uočavaju se u narodnim pjesmama motivi koji su karakteristični i za romantizam. Naime, u takvim pjesmama opisana je prirodna ljepota žena, ali ljepota nije toliko idealizirana kao što je u Lucićevoj pjesmi *Jur nijedna na svit vila* koja je pravi prikaz renesanse ugledane na antiku u kojoj su pjesnici očarani gotovo izvanzemaljskom ženskom ljepotom i teže njenoj savršenosti te je prikazuju kao božanstvo. Iz prikazanih pjesama može se uočiti određeni obrazac narodnih pjesama. Pjesme su kratke, melodične, obiluju učestalim motivima te stilskim figurama. Sličnosti kod Lucićeve pjesme i pjesama u zbirci *SPLR* možemo vidjeti u odabiru opisa ženskog lica; u zbirci su često žene opisivane s crnim očima i crnom kosom, isto kao što je i u pjesmi *Jur nijedna na svit vila*. Detalji ženskog izgleda uspoređuju se s motivima iz prirode: suncem, mjesecom, a pored toga u svim pjesmama se koriste usporedbe i motivi cvijeća, ponajviše cvijeta ruže.

Motivi ljubavi, baš kao i motivi ljepote, najčešći su motivi u umjetničkom stvaranju te su često međusobno isprepleteni. Oni se također pojavljuju u svim pogledima umjetnosti pa tako i u narodnom pjesništvu. U zbirci *SPLR* ljubavne pjesme mogu se razvrstati na motive ljubavi mladih i zaljubljenih osoba, motive ljubavi žena prema svome mužu i motive ljubavi u pjesmama u kojima se pjeva o herojima. Kraj sedme pjesme kod Ferića: „*tum plurima Do*

²⁰ WIRTZ 1997, 443.

basiorum millia“ (u izvorniku *zagarlih drago, i obljubih*) može implicirati posvetu Katulu jer podsjeća na Katulovu petu pjesmu *Ad Lesbiam*: „*da mi basia mille, deinde centum*“ (stih 7), a i pokazuje koliko su takvi motivi vječni. Sljedeća pjesma izvorno je nastala u Dubrovniku potkraj 18. stoljeća (DRAGIĆ 2007/8., 106). Četvrta pjesma govori o dvoje mladih koji su razdvojeni i o tome kako mladić Ivan moli majku da ga pusti do Budima kako bi došao do svoje mlade djevojke po imenu *Marghita* tj. Margarita. Kada je Ivan stigao do djevojke, ona je spavala te nije bila sigurna od koga je dobila darove koje joj je on donio i ostavio kraj nje:

„*Tu mi da bona mater (hac Jōlas*
Orabat prece matrem) ad alta tu mi
Budae moenia da ire, nam puella,
Amo quam prae oculis, medullitusque,
Pulcra Magaris illa in urbe degit.“ 5

Mater id puero annuit petenti:
Ille vectus equo ut sub alta Budae
Venit moenia, triplici illa gyro
Obit, fert oculos et hac, et illac,
Suos si queat invenire amores. 10

Urbem mox adit, at puella dormit.
Ille cogitat, excitetne, an ori
Applicet niveo osculum puellae,
At nec excitat, osculum nec ori
Suae candidulo applicit puellae, 15

Clam sed illius in sinum reponit
Celatum calcem, aurea atque mala.
Somno expergita cogitat puella,
Isthaec unde sibi in sinum advolarint.
Tum secum: haec ego si benignitate 20

Deum adsumpsero, sim nimis superba.
Fecisse haec si ego cogitem meorum
Quempiam mihi, falsa cogitabo,

Nullus nam superest mihi: hicne Jölae

Mei est forte jocus? Tam abest at ille, 25

*A tellure humili arduus quam Olympus.*²¹

U ovoj pjesmi latinski zapis za ime Ivan je *Jölas*, a *Magaris* je Margarita. Odabir imena u narodnoj književnosti ima veliku ulogu, naime imena aktera u pjesmama nam govore o karakterističnim imenima pojedinog naroda. Iz pjesmama koje je Ferić prikupio pored ženskog imena Margarita spominju se još i *Hyella* (v. gore) za Jelu i *Anna* za Anu, dok se mnoga imena zamjenjuju potpuno drugačijima, poznatima iz antičkog pjesništva (neka od njih navedena su gore uz popis pjesama). Ferić u latinskom prijevodu latinizira slavenska i muslimanska imena pa tako narodno ime Ivo latinizira u *Janus*, Janko postaje *Jancus*, a Asan-Aga postaje *Asanagus*. Zanimljivo je kako ime koje se spominje u narodnoj pjesmi Mara ne latinizira te ona ostaje Mara i u latinskom prijevodu (v. i WIRTZ 1997, 34-35). Također, u tridesetoj pjesmi u prvom stihu *Ascrivii aegrotat graviter Radsavus in urbe* ime *Radsavus* prevedeno je iz izvornoga Ivo, vjerojatno da prilagodi prijevod metrici, kao i da uputi na Crnu Goru u kojoj je to ime karakteristično. Zaključujemo kako odabir imena upućuje da su pjesme iz zbirke s prostora Hrvatske, Crne Gore i Bosne i Hercegovine te da se u pjesmama ne pojavljuju imena koja su neobična za naš prostor. Neka od njih Ferić je zadržao i u prijevodu, poput gore spomenute Ane. Kako je već navedeno, za narodnu književnost karakteristična je simbolika koja se često pojavljuje i u brojevima. Takva simbolika može se primijetiti i u prijevodu ove pjesme u stihovima 7-9: *sub... Venit moenia, triplici illa gyro Obi* gdje je mladić tri puta obišao grad prije negoli je ušao.

Šesta pjesma u Ferićevoj zbirci također prikazuje dvoje zaljubljenih, no u ovoj pjesmi djevojka je alegorijski prikazana kao ljubičica, a mladić kao zumbul. U Ferićevom prijevodu oni se javljaju kao *Philo*, Filon (što je muško ime, iako slična riječ na grčkome, φύλλον, znači list, a možda ovdje i aluzija na biljku filodendron) i *Melissa*, Melisa (inače naziv i biljke matičnjak). Kraj ove pjesme ima poučan završetak u kojemu majka govori kako se ne treba pouzdati u mladiće budući da se lako odljube i ponovno zaljube u drugu djevojku. Njihovu prevrtljivu narav doznajemo iz zadnjeg stiha: „*Nam fidum, et infidum hi genus*“ (u izvorniku *Junaci su vira i nevira*). Pjesma ima dvadeset i osam stihova, od kojih prvih osam stihova i zadnja tri najvjernije prikazuju zaljubljenost i poruku pjesme:

Duae invicem suavissimae

²¹ WIRTZ 1997, 408.

Animae se amoris vinculo

Beato in anni tempore

Vere appetente junxerant.

Cum molle jasminum albet, ac 5

Ostro coloratur rosa

Philo et Melissa mutuo

Se vinclo amoris junxerant.

//

Meum o Mellisa corculum,

Ne credito adolescentibus,

Nam fidum, et infidum hi genus. ²²

Treći i četvrti stih ove pjesme Ferićev je prijevod izvornog: „U najlipše doba od godišća / Primalitje o Jurghjevu danku“. Original daje naslutiti kako se zaljublivanje odvija na blagdan sv. Jurja, odnosno Jurjevo koje se obilježava i danas u hrvatskim krajevima 23. travnja. Jurjevo je blagdan, veoma važan u slavenskom folkloru, koji se obilježava u proljeće kada cvijeće cvjeta pa ni ne čudi što se u ovoj pjesmi pojavljuje cvijeće poput jasmina (*jasminum*) i ruže (*rosa*). Uspoređujući izvornu pjesmu i latinski prijevod vidi se kako latinski prijevod ne definira blagdan, već se općenito uzima kao vrijeme radnje proljeće, vjerojatno jer Ferić nije želio objašnjavati u pjesmi detalje narodnog blagdana. Razlika podsjeća i na primjer u prvoj pjesmi gdje na latinski nije prevedena majka pa se može zaključiti kako su Ferićevi latinski prijevodi narodnih pjesama univerzalniji i dugoročnije razumljivi.

Dialogus puellae cum mari naslov je šesnaeste pjesme kojoj je poznato podrijetlo, točnije, kao što je već spomenuto, Ferićev učenik Marko Bruerević zapisao je ovu pjesmu vjerojatno u Travniku kada je bio francuski konzularni agent u Travniku (Bruerević, Marko, *HBL*). Pjesma govori o dijalogu djevojke koja ispituje more pitanja, a iz mora joj ribica odgovara:

Sedens puella in littore

Mari inquebat caerulo:

„Num te quid est patentius?

²² WIRTZ 1997, 451.

Num melle quid suavius?

Num fratre quid est dulcius?' 5

Piscis, qui ab unda protulit

Caput, puellae reddidit:

„Coelum mari patentius,

Melle osculum suavius,

Fratre est amator dulcior. ²³ 10

Prikazana pjesma je alegorijskog značenja i možemo ju interpretirati kao čežnju mlade djevojke za otkrivanjem većih istina. Prvi dio pjesme prikazuje djevojku koja sjedi uz more i razgovara s morem. Ona postavlja tri pitanja, koja su važno obilježje narodne poezije, i izražavaju njezinu težnju za nečim što je šire od mora, zatim nečim što je slađe od meda i na kraju nevjerovatno dragocjenim, odnosno dražim od brata. Mala ribica simbolizira mudrost iz nepregledne veličine mora te joj nudi odgovore na njena pitanja. Ovakve pjesme u narodu su služile kako bi nasmejale i zabavile puk i vjerovatno se ova pjesma koristila u tu svrhu. Kao i u prethodnoj pjesmi gdje su ljubičica i zumbul personificirani, u ovoj je ribica personificirana. S druge strane, dvadeseta pjesma pod naslovom *Puella qualem sponsum sibi optet, qualemque abhorreat* priča o djevojci koja govori kakvog sebi želi muža. I u ovoj pjesmi Ferić u latinskom prijevodu koristi učestale motive karakteristične za narodnu književnost poput *mel*, zatim *Sol*, *rosa*, za koje pretpostavljamo da se javljaju i u hrvatskom izvorniku koji nije zapisan:

In campo Tilia explicat virentes

Ramos, lucidior vitro sub illa

Fons aquae fluit algidae per aestum:

Ad fontem sedet, ore quae ligustra,

Et rosas pariter puella vincit. 5

Prae se habet variis sinum refertum

Floribus, geminas manu corollas

Texit candidula, simulque fatur.

„Illi, qui mihi perplacere norit,

Fas ora aemula Solis intueri 10

²³ WIRTZ 1997, 433.

Esto, purpureasque suaviari
Genas, & labra duciora melle,
Amplexu & tenero fovere colla.
Haec at colla mihi praeopto ut arctis
Prius nexibus implicent colubri, 15
Quam ingratus premat illa quis lacertis.
Obortis prius os mihi obrigescat
Spinis, oscula quam dolens ab ore
Invisi capiam molesta amantis.
Arescant prius aemula ora Solis, 20
*Quam qui non mihi charus illa spectet.*²⁴

Ove dvije prikazane pjesme svjedoče o tome kako su djevojke od malih nogu zamišljale svoje buduće muževe i njima se potajno nadale. U ovoj pjesmi djevojka spominje kako su muškarcima usne slađe od meda, te ih prikazuje kao nježne i pažljive muškarce, a ne kao jake i snažne što bi se moglo očekivati. Pored takvih pjesama u zbirci se pojavljuju pjesme u kojima je prikazano kako su se djevojke natjecale za muškarce i kako su se šalile s njima da ih primijete. Osamnaesta pjesma, na primjer, pod naslovom *Puellae geminae ad hospitem suum* govori o dvije djevojke koje su došle dragome i nude mu svoje poklone. Jedna mu je donijela na dar zlatne, crvene i ljubičaste cvjetove, a druga je ponudila samu sebe jer ga njena duša voli:

Binae puellae strenuum
Apud virum divertere
Ibant: olentes altera
Illi offerebat flosculos
Flavos, rubros, janthinos: 5
Illi inquiebat altera:
„Me, juvenis o dulcissime,
*Tu ama, nam anima te amat mea.*²⁵

²⁴ WIRTZ 1997, 437.

²⁵ WIRTZ 1997, 435.

Sedamnaesta pjesma pod naslovom *Pileus raptus* na jednostavan i slikovit način opisuje trenutak u kojemu se mladić umoran od rada odmara kraj izvora te mu neočekivano s glave padne šešir. Tražeći šešir primijeti ga na lijepoj djevojci, koja mu se nježno smiješila. Njen nježan osmijeh sugerira neku vrstu koketiranja. Pjesmom je opjevan slučajni susret koji izaziva osjećaj iznenađenja i veselja. Koristeći riječ *pileum* u četvrtom, petom i sedmom stihu uočava se trostruko ponavljanje koje se koristi u narodnoj književnosti, a pored toga u pjesmi se ponavlja i riječ *caput* tri puta, prvi put u drugom stihu, drugi put u četvrtom i treći put u sedmom.

Labore pressus ac siti

Fonti reclinabam caput,

Cum consitus juxta rubus

E capite pileum tulit.

Dum verto me, dum pileum 5

Quaero, puellae en candidus

In capite pileus meae:

Blande illa tum risit mihi.²⁶

Ova pjesma prevedena je u dvije verzije, od kojih druga ima naslov *Alio metro, & liberius* pa već odatle vidimo da je napisana drugačijim metrom i slobodnije je opisan susret, što se vjerojatno odnosi na ponešto duži prijevod pjesme i falečki jedanaesterac koji ima šaljivije konotacije. Ne možemo reći koja verzija više odgovara originalu jer on nije zapisan.

Viae difficilis labore fessus

Aquae ad fonticulum caput reclinans

Vix primoribus attigi labellis,

Cum rubus prope consitus rigenti

Virgulto mihi pileum apprehendit. 5

Dum converto oculos retro, meumque

Quaero pileolum, en meae tegebat

Albens pileolus comas puellae.

Illa blanditer ore tunc sereno

²⁶ WIRTZ 1997, 433.

*Liberaliter osculo redemit.*²⁷

Sljedeća pjesma koja prikazuje motive ljepote i ljubavi zajedno s pejzažnim motivima je deseta pjesma u kojoj djevojka razgovara sa šumskom nimfom, postavlja joj pitanja o ljepoti i željama te propituje koje su vrijednosti privlačnosti. Nimfini odgovori naglašavaju važnost uzvraćene i postojane ljubavi.

Cui patria Ascrivium est, incedens pulcra puella

Per alta Lefteni juga,

Silvestrem ut Nympham vidit „per Numina quaeso

Tu mi“ inquit „haec edissere

Quae mage pulcra? Hederacea silva, abiegnane?“ „Pulcra 5

Mage est hederacea, at quid hoc

Prodest, si fronde et lapides lasciva sequaci,

Et arbores amplectitur?“

Illa iterum petiit: „vultusne imberbis ephebi,

Anne est puellae pulcrior?“ 10

„Pulcrior hercle puellae: at quid juvat, os ad ephebi

Si concupiscit jungier?“

Postremo petiit: quodnam formosius astrum

Dic, Luciferne, an Hesperus?“

„Lucifer, at quid prodest, si Solem modo gaudet, 15

*Lunam modo inconstans sequi?“*²⁸

Pjesma nam pokazuje kako je mjesto radnje Kotor (*Ascrivium*), tj. planina Lovćen ponad njega. Također, u pjesmi se pojavljuje simbolika u obliku Lucifera i Hespera kao suprotnosti. Lucifer je u rimskoj mitologiji predstavljen kao jutarnja zvijezda, a Hesper u grčkoj mitologiji kao večernja zvijezda. Spominju se i druga nebeska tijela, Sunce i Mjesec, kao suprotnosti. Pored toga, u pjesmi se pojavljuje nimfa, jedna od nižih ženskih božanstava koje su u grčkoj mitologiji bile vezane uz prirodu i mjesta te su često prikazivane kao majke i žene heroja. Budući da je naša usmena književnost koristila mitološka bića u svojim

²⁷ WIRTZ 1997, 433.

²⁸ WIRTZ 1997, 421.

pjesmama i to u većini slučajeva vile, ovdje možemo tumačiti da je Ferić nimfama odlučio predstaviti vile pa narodne motive pretvara u književne s antičkom tradicijom. Umjetnost romantizma također obiluje motivima vila i drugih nadnaravnih bića iz folklora raznih naroda.

Trideset i treća pjesma pod naslovom *Signum amanti ab amica datum, quo illam in absentia possit agnoscere* govori o običaju da su djevojke darivale svoje muškarce kada bi oni odlazili te opisuje tehniku povezivanja zlatnih jabuka ili drugih plodova u obliku darova. Opisuje se kako su plodovi povezivani nitima ili vrpčama te da je takvo povezivanje bilo karakteristično u nekim dijelovima Dalmacije. Tako povezani plodovi koristili su se kao posebni darovi zaljubljenih parova, što se može uvrstiti u predsvadbene običaje o kojima će više biti rečeno u sljedećem poglavlju. Osim toga, opisano je kako su se suhe smokve i orašasti plodovi bušili i povezivali u vijence te su takve vijence prodavali ili slali kao darove. Prilikom prijevoda ove pjesme Ferić je upotrijebio klasični metar, elegijski distih, koji se često koristi za izražavanje intimnih osjećaja, ljubavnih tema, tugovanja i sličnih sadržaja.

„Vestrae janua multa domi, crebraeque fenestrae,

Cras vita haud potero te mea nosse procul.“

„Me facile agnosces, o ocelle, sedebo, fenestris

Aurea connectens quae tibi mala dabo.“

„At si forte etiam soror id, materve, nequibo

5

Nosse, color malis omnibus unus erit.“

„Sic quoque me agnosces, o ocellule, namque virenti

Omnia connectam sola ego cum folio.“²⁹

U ovoj pjesmi, a i već spomenutoj četvrtoj u kojoj Ivan moli majku da ga pusti do grada Budima, te u osamnaestoj pjesmi gdje dvije djevojke daruju mladića može se uočiti da su pokloni koji su se davali zlatna jabuka, vijenac od orašastih plodova, cvijeće i sl. Iz takvih poklona vidi se da su ljudi bili skromniji i neopterećeni materijalnim. Također, to se darivanje može uvrstiti u predsvadbene običaje o kojima će više biti rečeno u sljedećem poglavlju.

5.2. Svadbeni običaji

Svadbena tema i motivi prisutni su u folklornim nastupima u kojima svako mjesto kroz pjesme i ples prikazuje svadbene običaje svoga kraja. Ova tema često se koristi simbolički

²⁹ WIRTZ 1997, 455.

kako bi prikazala različite aspekte ljudskih odnosa, tradicije te društvenih vrijednosti. Koristeći različite motive svadbe, autori prezentiraju sliku društvenih, kulturnih i emocionalnih aspekata hrvatskog identiteta. Svadba se smatra jednim od bitnih događaja u životnom ciklusu pojedinca, ali i cijele zajednice. Stoga su sami svadbeni običaji bitni za pojedine zajednice, a bitno je i naglasiti kako se svadbeni običaji razlikuju od mjesta do mjesta te kako se kroz vrijeme mijenjaju (KOVACIĆ 2014, 41-42). Svadbeni običaji razlikuju se od regije do regije te su na različite načine opisani. Zajedničko je svim krajevima u Hrvatskoj to što su svadbeni običaji kod nas dosta složeni. Oni se sastoje prvo od odabiranja bračnog para, zatim se odabrani par predstavlja obitelji i oni zajedno utvrđuju uvjete, procedure te sudionike i na samom kraju nakon često dugotrajne i raskošne proslave svadbe slijede poslijesvadbeni običaji (VITEZ 1998, 157-161). Svadba je društveni događaj koji je zajednički svim narodima i pojavljuje se u svim razdobljima pa se stoga često pojavljuje i u narodnim pjesmama.

U zbirci *SPLR* primjećuje se deset pjesama iz kojih se mogu uočiti predsvadbeni motivi, konkretnije odnosi između zaručnika i njihovih roditelja. Prva pjesma u kojoj se reflektira takav odnos je petnaesta pjesma gdje po samom naslovu *Sponsa annulum Sponso reddens* možemo zaključiti kakav će biti kraj. Zaručnica vraća prsten zaručniku jer zaručnik nije drag njenoj majci, braći pa ni cijeloj obitelji; oni smatraju kako on nije dovoljno dobar za nju te ne odobravaju taj brak. Prva dva stiha navode kako su se zaručnici potajno viđali, ali kraj pjesme govori nam kako je djevojka ipak poslušala majku i braću te ostavila zaručnika protiv svoje volje, no i da je on već našao drugu:

Sponsum puella vesperi

Expectat in suburbio,

Pertranseunti ut aureum,

Sua dona, reddat annulum.

Parum morata ad moenia

5

Gressus ferentem prospicit,

Accedit, hisque vocibus

Aggressa reddit annulum.

„*Parens recusat te mea,*

Fratres vetant te ducere,

10

Haud nostra te cognatio,

Nec quisquam in illa diligit.“

Tum sponsus illi: „blandula

Vale puella, me nova

Tuae domus a limine

15

Jam pacta jungent alteri.“

Ut dicta sponsi haec audiit,

Prae vi doloris virgini

Lapsi e manu sunt annuli,

*Frontis corona emarcuit.*³⁰

20

Ovakve motive u kojima roditelji brane da se zaručnici viđaju i žene nalazimo i u antici. Jedan primjer je Ovidije, rimski pisac koji je u svojem djelu *Metamorfoze* obradio postojeću ljubavnu mitsku priču o Piramu i Tizbi u kojoj mladima nije bilo dozvoljeno da se viđaju jer su im roditelji posvađani te su se oni potajno viđali. Priča tragično završi kada je Tizba na tajnom sastanku bježala od lava i putem izgubila veo koji je lavica umazala krvlju, a Piram je pronašao taj veo i mislio da je Tizba mrtva te se ubio, dok se ona ubila kada je ugledala mrtvog Pirama (*Met. IV, 55-166*). Također, slična priča se pojavljuje i kod engleskog dramatičara i pisca Williama Shakespearea koji je napisao jednu od najpoznatijih tragičnih priča, dramu *Romeo i Julija*. Takav običaj u kojemu se roditelji upliću u odnose između mladih zaljubljenih pojavljuje se i u narodnoj književnosti. Također, takvi običaji su se duži vremenski period zadržali kod nas gdje su roditelji odlučivali o tome tko će biti supruga ili supružnik svome djetetu, a kada su to odlučivali, u većini slučajeva veliku ulogu je igralo i financijsko stanje izabranika. *Sponsa annulum Sponso reddens* pjesma je u kojoj se obitelj s djevojčine strane ne slaže s odabirom supružnika, dok u četrnaestoj pjesmi *Questus puellae de amantis sui levitate* mladić prvo mora tražiti od majke (koja će odugovlačiti) dozvolu da se oženi u stihovima 13-14:

„Quid non jungimur?“ ajo, „Praestolare,

Dum matrem rogo“...³¹

O problemima zaljubljenih svjedoči i dvadeset i četvrta pjesma napisana u elegijskom distihu *Mater filium increpans, ejusque responsum* u kojoj se opet vidi običaj neprihvatanja

³⁰ WIRTZ 1997, 431.

³¹ WIRTZ 1997, 429.

od strane rodbine, točnije majke. Mustafa (u izvorniku Mehmed) je dobio jabuke od nekoliko djevojaka, uključujući i od Roksane, koju majka naziva bludnicom, a Mustafa moli majku da ne dira Roksanu te sugerira da bi ona trebala biti s njim pod istim krovom i brinuti se za kućanstvo. Ova pjesma pokazuje dinamične odnose između majke i sina te ljubavni odnos između Mustafe i Roksane.

Mustapham dictis genitrix objurgat amaris:

„Improbe, erat melius te caruisse mihi.

Tot poma unde tibi? His te donavere puellae,

Et tua Roxanes illa meretricula.“

„Ne mihi tange precor Roxanem, mater; in illam 5

Ni tu immortalis perfureres odio,

Roxanes mecum laribus nunc esset in isdem,

Roxanes reget nunc, mihi juncta, domum.“³²

Iz ove pjesme može se zaključiti koliko su važni bili obiteljski odnosi za izbor muža ili žene, a Ferić je to prikazao s obje strane. U jednoj pjesmi nije dopušteno da se djevojka uda za voljenog mladića, dok u drugoj majka ne dozvoljava sinu da se oženi djevojkom koju on želi oženiti. Također, u ovoj pjesmi se pojavljuje ime *Mustapha* tj. *Memed* koje je karakteristično za islamsku vjeroispovijest pa možemo zaključiti kako se radi o pjesmi koja je nastala na području Bosne i Hercegovine tj. na području okolice Dubrovnika koje se tada nalazilo pod turskom okupacijom. Uporabu antičkih motiva u ovoj pjesmi vidimo u predzadnjem stihu u riječi *laribus* što se odnosi na lare koji su u rimskoj religiji predstavljali dobra božanstva i bili su zaštitnici kuće te su se također koristili kao likovi i motivi u književnosti kao što se može vidjeti, na primjer kod rimskog komedičara Plauta u njegovoj komediji *Aulularia*: „*ego Lar sum familiaris ex hac familia / unde exeuntem me aspexistis*“ (stih 2-3). Često se koriste i kao metonimija za kuću, kao u Ciceronovom govoru Protiv Vera: „*relinquent Larem familiarem suum?*“ (II, 3; 27). Iz izvornika ne saznajemo koju je riječ Ferić preveo pomoću *laribus* jer izvornik nudi samo prva dva stiha pjesme, ali možemo pretpostavljati kako se ta riječ odnosi na kuću ili dom.

Jedanaesta pjesma odiše komičnim karakterom i priča o zaljubljenima gdje majka ženi sina, ali ne djevojkom iz pjesme, već drugom, pa mlada djevojka proklinje njegove roditelje

³² WIRTZ, 1997, 441.

što nju nisu izabrali za nevjestu i smišlja za njih pogubne darove. Drugi stih ove pjesme, „Moja draga mene ženi majka!“ Ferić je preveo tako da je latinsku riječ *parens* upotrijebio umjesto riječi majka za razliku od ostalih pjesmama gdje je majku obično prevodio s *mater*. Iz prethodnih pjesama koje se odnose na svadbene običaje može se uočiti kako je u narodnim pjesmama često majka glavni akter u odabiru supružnika, dok se otac ne spominje u pjesmama. Postavlja se pitanje ismijava li se strogost majke takvim pjesmama, ili se naglašava uloga majke kao glave obitelji; nije jasno. Dalje u tekstu riječ *parens* Ferić koristi za „babo“, što je turska tj. bosanska riječ za oca te može upućivati da je ovo narodna pjesma iz bosanskoga kraja:

Molli in gramine sic amans amanti
Se jactat: „datur uxor a parente
Mea jam mihi.“ „Detur, invidere
Boni id nescierim tibi, puellae
Nam te si sociant, item me ephebo 5
Jungunt, cum potiore te puella,
Sed et cum potiore me marito.
Me si participem tuae ipse velles
Esse laetitia tibi venusta
Ferrem munere, sericam parenti 10
Subuclam tuo (in ejus ossa saevus,
Quando me soboli suae negavit
Dolor, cum induerit, migret), monile
Matri candidulum tuae (quod angius
Fiat, cum tereti addat ipsa collo), 15
Tibi flammeolum nigrante filo
Intextum in medio affabre, meaeque
Rivali atro etiam colore velum,
Cum qua vesperet hoc tibi supremum,
Mihi luceat, o ocelle tecum.“³³ 20

³³ WIRTZ 1997, 423.

Uxor virum suum collaudans dvadeset i treća je pjesma u zbirci, napisana u elegijskom distihu, a donosi podatke o tome kako su se žene voljele međusobno hvaliti svojim muževima. I izvornik i prijevod ove pjesme impliciraju da potječe s turskog područja budući da se radi o turskim ženama, spominju se muslimanska imena i običaji (npr. *templum* je prijevod za džamiju), a radi turskih osvajanja mogla je nastati na osvojenom prostoru južne Dalmacije i Bosne i Hercegovine ili Crne Gore. U ovoj pjesmi žena u prijevodu nema ime, ali u izvorniku se spominje kao “*Asan Aghiniza*“; odabir takvog imena može implicirati na popularnost balade *Hasanaginica*. Ona izražava divljenje i ljubav prema svom mužu Ibrahimu. Hvali ga jer je pažljiv i ljubazan prema njoj. Opisujući njihova jutra i rituale u hramu, ona pokazuje njegovu brigu i ljubav prema njoj.

Turcaicas inter matronas his bona se se

Jactabat conjux vocibus Ibraimi.

„*Qualem habeo ipsa virum! Summo cum mane precari*

In templo superos it meus Ibraimus,

Me super extendit pretiosae stragula vestis, 5

Et mea linteolo contegit ora levi:

Cum redit e templo pretiosae stragula vestis,

Linteolumque sua detrahit ipse manu.

Basiat ore, pilis labii fodicat mihi malas,

*Sol est ortus, ait, lux mea, surge thoro.*³⁴ 10

Pjesma dvadeset i osma, pod naslovom *Mulier nupta viro seni*, svjedoči o još jednom običaju islamskih korijena koji se najčešće izvodio u današnjem glavnom gradu Bosne i Hercegovine, Sarajevu. Prilikom udaje mlade djevojke za starijeg muškarca djevojke bi se sastale i pjevale bi ovakvu pjesmu muftiji (ovaj podatak stoji u bilješci uz samu pjesmu).³⁵ Muftija je u islamu najviši vjerski službenik te mora dobro poznavati pravna pitanja. Pjesma je ispjevana u alegorijskom značenju u kojemu ptice pjevaju, osim jedne koja ne pjeva implicirajući djevojku koja se udaje.

³⁴ WIRTZ 1997, 441.

³⁵ WIRTZ 1997, 447.

Veris excitae tepore

Cunctae eodem tempore,

Praeter unam quae tacebat,

Concinebant alites.

Sociae ad illam: „quid misella 5

Ipsa non cantas quoque? “

„Non misella canto, mater

Quod seni me tradidit:

Quid de eo faxo docete,

Sociae & aequales meae. 10

Ligno utrumque acuminato

Lumen illi elidito,

Ne deincepsa in tua audax

Ora possit figere.

Fuste brachia obtere illi, 15

Ne dare amplexus queat,

Atque dentes frange pugnibus,

Ne notam illis imprimat.

Labra filo consue, ori

Ne tuo det suavia, 20

Quo seniles volvat artus,

Molle stramen sternito.

Huic polentam coque tenellam,

Se se ut illa repleat.

Ad tuas deinde socias te 25

*Fer misella, & concine.*³⁶

³⁶ WIRTZ 1997, 447.

Svadbene pjesme iz zbirke *SPLR* često nas informiraju kako su prilikom odabira bračnog partnera glavnu riječ imali roditelji i njihovo mišljenje je bilo od presudne važnosti. Također, pjesme ukazuju na to da se u većini slučajeva roditelji nisu slagali s odabirom bračnog partnera te na kraju nije ni došlo do svadbe. Takvim postupkom mlada djevojka ili mladić ostaju povrijeđeni, ali ipak im je stalo i do roditelja i njihovog mišljenja pa ove vrste pjesama nemaju tragičan kraj kao što ga ima Ovidijeva priča o PIRAMU i TIZBI ili Shakespeareova priča o ROMEU i JULIJI. Analizirajući pjesme može se primijetiti i običaje u kojima su se mlade djevojke udavale za starije muškarce, a ovdje analizirana pjesma donosi nam podatak da su one često ulazile u takav brak nesretne. Ova pjesma opisuje način na koji će se djevojka osvetiti starcu i tako izraziti svoje ogorčenje i želju za pravdom. Osveta je opisana od jedanaestog do dvadeset i četvrtog stiha u kojima doznajemo da njen plan uključuje i nanošenje fizičke boli jer mu žena želi zašiljenim drvetom iskopati oči (metaforički mu oduzeti svjetlo iz očiju) kako je više ne bi mogao gledati, zatim oštećenja ruku kako bi mu uskratila bliskost i nježnost da je ne može grliti, slamanje prstiju da je ne dodiruje, razbijanje zubi, da je ne bi mogao gristi u ljubavnoj strasti, te mu namjerava zašiti usne kako bi ga spriječila da je ljubi. Također, planira ga poniziti tako što ga planira hraniti mekom kašom te ga tako i fizički oslabiti. To nam ujedno pokazuje što se sve u braku očekivalo od žene: naime, da seksualno udovoljava muškarcu, bude umiljata, hrani ga i brine se o njemu – sve što će ova iz osвете iznevjeriti.

5.3. Junački motivi

Treći dio zbirke pored ljubavnih pjesama sadrži narodne pjesme iz kojih se uočavaju motivi vezani uz rat i junaka. Pojam junaštva i samog junaka u centru je pozornosti od davnih dana, dok poticanje na junaštvo utječe na nacionalni ponos i identitet. Budući da se vremena mijenjaju, tako se i pojam junaštva mijenjao kroz povijest. Uzimajući primjer iz drevnog doba usmene književnosti u kojoj su se opjevali junaci u obliku junačkog epa, upravo su pisci iz antike postavili temelje te književne vrste, prvenstveno Homer koji je na temelju materijala iz usmene, dakle narodne književnosti napisao *Ilijadu* i *Odiseju*, te Publije Vergilije Maron koji je napisao *Eneidu* intenzivno oponašajući Homerove postupke, pa i one koji potječu iz oralnog pjesništva. Oba epa pisana su u heksametru. Hrvatski pisci inspiraciju su također pronašli u junaštvu; stoga je Marko Marulić napisao prvi ep na hrvatskom jeziku *Judita*, a Ivan Gundulić *Osmana*. Iako su navedeni epovi različiti, svaki na svoj način, nastali u

različitim razdobljima i s različitim nakanama, zajednička im je poveznica opjevavanje junaštva. Đuro Ferić je u svojoj zbirci *SPLR* prikupio par pjesama, točnije pet pjesama, koje svjedoče o junacima i njihovim borbama. Pjesme su pisane u elegijskom distihu i za razliku od prethodno navedenih pisaca koji su pisali epove, pjesme u zbirci pripadaju lirskom pjesništvu i nalikuju epigramima, vjerojatno radi lake pamtljivosti i pouka izraženih u pjesmama. Svakako i jedan od razloga može biti što se takvim pjesmama naglasak želio staviti na hrabrost mladića (kao poželjnu za ljubav), a ne toliko na velike bitke kao što se može vidjeti kod antičkih pisaca.

Trideset i peta pjesma *De heroe strenuo, ejusque clypeo* prva je u nizu pjesama koja se pojavljuje s junačkim motivima. Sam naslov pjesme upućuje na bitno obilježje junaka, a to je da on mora biti hrabar:

Heroi clypeum pugnanti in frusta refringunt,

Laedere at heroi non valere caput.

Post clypeum latuit pugnans nam fortiter heros,

*Hastaque victorem reddidit, haud clypeus.*³⁷

Bitan motiv u ovoj pjesmi je *clypeus*, odnosno štit koji služi kako bi obranio junaka, ali on nije zaslužan za pobjedu jer iako štiti junaka, junak i dalje može pobijediti i s uništenim štitom ako je vođen hrabrošću i snagom, koje simbolizira koplje. Sljedeća pjesma koja slavi hrabre pojedince i njihovu važnost je trideset i šesta *Heroum muta collocutio*, tj. priča o međusobnoj potpori heroja koja je izuzetno potrebna, ali i o tome kako su oni potrebni kralju i narodu. Tišinu koja se spominje u prvim stihovima možemo protumačiti kao teško i neizvjesno stanje u kojemu se pojedinac nalazi, ali i izraz međusobnog razumijevanja i potpore junaka:

Heros heroem tacito dum lumine spectat,

Ut pro re fortes sint, ita signa dabant.

Unicuique viris opus est at fortibus omni

*Tempore, rex illis indiget, ac populus.*³⁸

³⁷ WIRTZ 1997, 457.

³⁸ WIRTZ 1997, 459.

Zbirka nam donosi i jednu pjesmu pod naslovom *Heros ad puellam e pugna redux*, trideset i osmu, u kojoj se govori o povratku junaka iz rata i kako su slavili pobjedu, ali to slavlje nadmašuje njegov povratak svojoj djevojci:

Heroi summa philomela canebat in hasta,

Ducebatque chorus huic alia in cylpeo.

Ast aliud longe devincens cetera et hoc est,

*Quod reducem expectat pulcra puella domi.*³⁹

Prikazane pjesme informiraju nas kako se podizao moral za vrijeme rata i daju nam uvid kako je hrabrost glavna karakteristika junaka koji su opet važni za opstanak vlasti i naroda. Pjesme nam ne nude točnu informaciju o kojem ratu se radi; stoga se može govoriti o univerzalnoj junačkoj tematici jer te pjesme i danas mogu biti aktualne. Pjesmom *Puella querela ad Turcarum Imperatorem*, dvadeset i petom, u kojoj djevojka iznosi svoje nezadovoljstvo pogibijama brojnih mladića te potiče sultana da djeluje protiv nepravde i moći dalo bi se naslutiti kako su možda pjesme i nastale za vrijeme turskih osvajanja i u želji da se uspješno obrane prepričavale se i pjevale te tako podizale moral u društvu. Djevojka se u pjesmi obraća Turcima, točnije njihovom vladaru da prekine s ratom. Također je u toj pjesmi riječ *Solimanus* prijevod za „(sultan) Selim ili Sulejman“.

„O cujus regimur nutu, Solimane“ puella

Sic Turca herboso clamitat e tumulo.

„Audi, quae loquor, & jus dicito: num potis absque

Irrigua vitam degere piscis aqua?

Num sine praesidio arx, sine rectore esse potest urbs?

*Ipsa ego num sine amantes esse puella queo?“*⁴⁰

Iz ove pjesme također saznajemo za jedan turski običaj; naime, u Osmanskom Carstvu običaj je bio da ako netko osjeti nepravdu ili smatra da je povrijeđen, ima pravo popeti se na određeno visoko mjesto i s tog mjesta glasno vikati te tako potaknuti narod da zajedno viču i iznesu javno svoje nezadovoljstvo u nadi da će vladar čuti njihove pritužbe te ih na kraju osloboditi nepravde, a krivce osuditi. Za navedeni običaj saznajemo iz drugog stiha gdje se djevojka popela na malo brdašce i viče, kao i iz Ferićeve bilješke uz pjesmu.⁴¹ Upravo je

³⁹WIRTZ 1997, 459.

⁴⁰WIRTZ 1997, 443.

⁴¹WIRTZ 1997, 443.

djevojka iz pjesme odlučila to napraviti. Pretpostavka je da je njen dragi trebao ići u rat, a ona je bila u strahu da će ostati bez njega; ili je on već poginuo.

Odabrane pjesme ukazuju nam da je junačka tematika bila bitna za narod te reflektira njegovu svijest i poimanje bitnoga u ratnim situacijama. Iako pjesme nisu dugačke i razlikuju se od epova koji su opjevali velike junake i velike bitke, one su ipak vrlo vrijedna tradicijska uspomena koja zaslužuje svoje mjesto u književnosti.

Treći dio zbirke pretežno je posvećen pjesmama koje istražuju temu ljubavi. Ove pjesme se isprepliću s motivima ljepote i pejzaža, te pružaju uvid u predsvadbene običaje. Nadalje, unutar zbirke može se primijetiti nekoliko pjesama koje veličaju junake i njihovu neustrašivost, ali isto tako sam kraj zbirke donosi dvije pjesme koje su same za sebe. Stoga ćemo, prije nego krenemo s detaljnijom analizom pjesama, predstaviti ukratko te dvije pjesme.

Prva pjesma nazvana je u prijevodu *Judices laude digni, cum recte judicant*, redom trideset i četvrta, te je prevedena u elegijskom distihu. Pjesma je kratka pohvala sudcima. Koristeći metaforu ispunjenih stolica izražava se zadovoljstvo kada su sudnice popunjene što može sugerirati poštovanje prema instituciji, kao i ljudsku težnju za pravdom općenito. Istovremeno, pjesnik naglašava veću važnost pravednog tretmana svakog pojedinca bez obzira na društveni status ili dob. Vrhunac pjesme leži u izražavanju dubokog poštovanja prema sudskim odlukama koje su pravedne te se pjesmom želi sugerirati kako je pravedna presuda neprocjenjiva te da sudci preuzimaju veliku odgovornost koja može utjecati na živote drugih. Također, pjesma govori kako je ljubav prema pravdi veća i smislenija od pasivnog promatranja suđenja.

Suave est iudicibus spectare sedilia plena,

Proque aevo ac meritis quemque tenere locum:

Ast illos incorrupte jus dicere cuique,

*Justitiamque sequi suavius aspicere est.*⁴²

Zbirka *SPLR* završava prijevodom pod naslovom *Sodalis laudatio* koja kroz metaforu i usporedbu iz prirode izražava osjećaje prema prijatelju. Početak pjesme govori o sadnji vinove loze i papra, a koristeći te metafore može se opisati postupak stvaranja veze, odnosno prijateljstva. Bitan je element sadnje plodova jednog pored drugog što sugerira povezanost i

⁴² WIRTZ 1997, 455.

blizinu. Opisujući ljepotu zelene vinove loze implicira se ljepota prijatelja koji pjesniku pruža radost i zadovoljstvo. Nadalje, opisuje se kako papar ponekad škaklja što može implicirati na to da prijatelj nije tako savršen te može biti neugodan ako govori istinu da prijatelju ukaže na neki problem, ali na kraju se izražava duboko zadovoljstvo i privlačnost prema svojem prijatelju, naglašavajući kako je on poseban. Kroz cijelu pjesmu koriste se prirodni elementi kako bi se izrazile emocije, međusobna potpora i privlačnost prema prijatelju. Budući da je ovo zadnja pjesma u zbirci, moglo bi se zaključiti kako je Ferić prilikom sastavljanja narodnih pjesama i latinskog prijevoda ovu pjesmu namjerno ostavio zadnju kao zahvalu prijatelju Marku Bruereviću koji mu je pomogao u prikupljanju narodnih pjesama. Mogući su kandidati i Johannes von Müller ili Melchiorre Cesarotti s kojima se dopisivao o narodnim pjesmama te im slao neke od njih.

Vitem proxime ad alteram

Vitem conserui, & piper

Sevi juxta aliud piper.

O quam tu viridissimis

Vitis luxurians comis 5

Oblectas oculos mihi!

O quam tute peracribus

Jucunde mihi vellicas

Os, linguam stimulis piper!

Hac sed tu, Comes, indole, 10

Atque his praedite moribus

Quam mi prae reliquis places!

6. Stilske figure u odabranim prijevodima

U dijelu koji je govorio o narodnoj književnosti i njenim obilježjima predstavljene su stilske figure koje se smatraju karakterističnima za narodnu književnost, a neke od njih su već i spomenute prilikom analize motiva. Ovo poglavlje bit će posvećeno upravo stilskim figurama na primjeru odabranih pjesama koje je Ferić prevodio da se vidi kako je prenosio stilske figure karakteristične za narodno pjesništvo u književni prijevod na latinskom.

Obilježje asonance je ponavljanje samoglasnika kako bi se postigao zvukovni ugođaj i svakako je jedna od najzastupljenijih stilskih figura koje se mogu uočiti u pjesmama.

1. primjer

Novisse est facillis labor puellas

Domi quae tacitos fovent amores.

Nigri sunt ita turbidi his ocelli,

Aqua ut fonticuli inquinata ceno.

Iz ovoga primjera može se uočiti kako se učestalo ponavlja samoglasnik *i* koji pjesmi daje ritmičku harmoniju, pogotovo u posljednja dva stiha. Sljedeći primjer nam pokazuje učestalu primjenu samoglasnika *u*.

2. primjer

Captavi somnum sub nuce, cum puellula

Somnum interum caepi sub nuce, cum minutula

Sljedeći primjer pokazuje uporabu asonance na primjeru samoglasnika *e*.

3. primjer

Me si participem tuae ipse velles

Esse letitiae tibi venusta

Ferrem munere, sericam parenti

Zatim, u sljedećem primjeru može se uočiti uporaba asonance učestalim ponavljanjem samoglasnika *o* koji otvorenošću izgovora možda može sugerirati otvorenost osjetila pa time i jači doživljaj mirisa i boja.

4. primjer

Ibant: olentes altera

Illi offerebat flosculos

Flavos, rubros, janthinos

Uporaba asonance svakako je vidljiva u pjesmama i samim time pojačava ritmičnost teksta te može biti indikator narodne književnosti koja je nastajala na temelju usmene književnosti. Kako bi se usmena književnost očuvala, potrebno je bilo da bude lako pamtljiva i melodična za što joj svakako pomaže uporaba asonance. Inače je u narodnim pjesmama česta i rima, koje u klasičnom pjesništvu nema, pa time Ferić možda nadoknađuje gubitak tog narodnog elementa (iako ju je primjerice zadržao u gornjem drugom primjeru, ne samo na kraju stiha, nego i u sredini). Suprotno asonanci je aliteracija, koja je također karakteristična za narodnu književnost, a karakterizira je ponavljanje suglasnika. Slijede primjeri stihova u kojima je vidljiva aliteracija.

1. primjer

... datur uxor a parente

Mea jam mihi. “ „Detur, invidere

Boni id nescierim tibi, puellae

Nam te si sociant, item me ephebo

Jungunt, cum potiore te puella,

Sed et cum potiore me marito.

2. primjer

Ferrem munere, sericam parenti

3. primjer

Turcaicas inter matronas his bona se se

Jactabat conjux vocibus Ibraimi.

Me super extendit pretiosae stragula vestis,

Et mea linteolo contegit ora levi

Uporaba aliteracije na ovim primjerima prikazuje se kroz samoglasnike *r* i *t*. Pored asonance i aliteracije, epifora, stilska figura u kojoj se riječi ponavljaju na kraju stiha, može se također uočiti u pjesmama.

1. primjer

*Sua dona, reddat **annulum**.*

Parum morata ad moenia

Gressus ferentem prospicit,

Accedit, hisque vocibus

*Aggressa reddit **annulum**.*

2. primjer

*Me super extendit **pretiosae stragula vestis**,*

Et mea linteolo contegit ora levi:

*Cum redit e templo **pretiosae stragula vestis**,*

3. primjer

*Illa iterum petiit: „vultusne imberbis **ephebi**,*

Anne est puellae pulcrrior?“

*Pulcrrior hercle puellae at quid juvat, os ad **ephebi***

U ovom primjeru podcrtana je anadiploza u kojoj *pulcrrior* stvara efekt povezanosti i naglašava ključnu ideju, a to je da se naglasi ljepota djevojke i još od nje važnija ljubav.

*Ille cogitat, excitetne, an **ori***

*Applicet niveo osculum nec **ori***

Zatim je uz epifore uočljiva i uporaba anafore ili ponavljanje riječi na početku stiha. Može se primijetiti u pjesmi *Dialogus puellae cum mari* u kojoj se tri puta, u tri pitanja, na početku stiha ponavlja riječ *num*.

*„**Num** te quid est patentius?*

***Num** melle quid suavius?*

***Num** fratre quid est dulcius?*

U zadnjoj pjesmi *Sodalis laudatio* u prva tri stiha može se primijetiti uporaba i epifore i anafore. Anafora je podcrtana, a epifora podebljana u primjeru.

Vitem proxime ad alteram

*Vitem conserui, & **piper***

*Sevi juxta aliud **piper**.*

Analizirajući pjesme uočava se i uporaba personifikacije, na primjer u pjesmi *Dialogus puellae cum mari* u stihu.

*Piscis, qui ab unde protulit,
caput, puellae reddidit:*

Nadalje, personifikacija se uočava i u šestoj pjesmi, iako više u hrvatskom izvorniku gdje su ljudska obilježja dobile biljke, dok u latinskom to nije sasvim sigurno.

*Philo et Melissa mutuo
Se vinclo amoris junxerant,*

Zanimljivo je kako se stilska figura onomatopeja ne pronalazi u pjesmama.

Retoričko pitanje je pitanje koje se postavlja s ciljem poticanja na razmišljanje i naglašavanja određene poruke iako se ne očekuje odgovor na njega. Retoričko pitanje jedna je od zastupljenijih figura koje se mogu uočiti u narodnim pjesmama.

... quis mi nuntiet

*Ubi ille nunc ignis meus,
Meumque degit corculum!“*

Ovim primjerom koji se pojavljuje u sedmoj pjesmi retoričko pitanje naglašava intenzitet i važnost osjećaja djevojke kojoj nedostaje dragi. Može se uočiti i deminutiv *corculum* „srdašce“, što je također stilska karakteristika narodne poezije koju se Ferić potrudio zadržati.

„O simplex animi, penesne te ipsam es?“

Ovim se retoričkim pitanjem iz 9. stiha trinaeste pjesme *Puellam minime versutam Glos alloquitur* izražava čuđenje nad djevojinim neiskustvom i željom koju je izgovorila.

Stilsku figuru antitezu možemo uočiti na primjeru *Ne credito adolescentibus, Nam fidum, et infidum hi genus* s kraja šeste pjesme gdje su spojena dva suprotna pojma (*fidum* i *infidum*), a odnose se na *adolescentibus*. Slavensku antitezu koja je karakteristična za usmenu književnost naših prostora ne pronalazimo u ovim pjesmama. Iz navedenih primjera može se zaključiti kako Ferićev prijevod narodnih pjesama sadrži stilske figure koje se uočavaju i u izvornim pjesama, a ujedno su i karakteristične za narodnu književnost.

6.1. Vrste stihova

Melodičnost i pamtljivost pjesama postiže se i odabirom stiha kojim je pjesma pisana. Hrvatske narodne pjesme najčešće su pisane u lirskom desetercu, stihu od deset slogova, zatim lirskom osmercu, stihu od osam slogova te lirskom šesterцу, odnosno stihu od šest slogova. Narodne pjesme u zbirci *SPLR* napisane su najviše u desetercu pa osmercu i dvanaesterцу. Takav stih i odgovara narodnim pjesmama, ipak, zanimljivo je kako osmu pjesmu u zbirci prati peterac nakon svakog osmerca. Prilikom prijevoda na latinski jezik Ferić je koristio trinaest puta falečki jedanaesterac i dvanaest puta elegijski distih, nakon njih po uporabi slijede jampski dimetar, pa onda rijetko jampski senar i katalektički trohejski tetrametar te glikonej. Također, zanimljivo je kako se daktilski heksametar, inače epski stih, pojavljuje samo u desetoj pjesmi i to u kombinaciji s jampskim dimetrom. Ponekad Ferićev izbor metra odgovara izvorniku po broju slogova ili karakteristikama teme i stila, ali nema točnog pravila da je jedan narodni stih uvijek zamijenjen određenim klasičnim. Svakako uporaba klasičnih motiva i metara upućuje kako je Ferić dobro poznao antičke pisce i njihovu metriku.

7. Zaključak

Svoj književni put Ferić je započeo u pedesetoj godini svoga života, dosta kasno za razliku od većine pisaca koji kreću sa svojim radom u mladenačkoj dobi. Živio je u razdoblju u kojemu je njegov rodni grad bio pod stalnim opsadama te je na koncu i sam svjedočio padu Dubrovačke Republike. Đuro Ferić stvara u književnom razdoblju predromantizma i romantizma, a u to vrijeme Hrvatska je bila pod kulturnim, političkim, povijesnim i zemljopisnim utjecajima raznih zemalja u kojima se romantizam razvijao na različite načine. Ipak, hrvatski romantizam nastao je na temeljima i naše vlastite baštine i zavičaja te se kao takav očituje u ljubavi prema puku, izražava kroz svoju poeziju opjevavajući razne legende, praznovjerja, priče i vjerovanja naroda koristeći se drugačijim jezikom i stilom.

Slavica poematia Latine reddita opširna je i bogata zbirka narodnih pjesama koja predstavlja težnju da se očuva vlastita baština. Tijekom pisanja diplomskog rada i analiziranja pjesama iz zbirke uvidjela sam koliko narodne pjesme koje su prikupljene imaju svoju posebnost u odabiru motiva, riječi te samom stilu pisanja naspram prethodnih razdoblja. Počevši od opisa ženske ljepote koji se bazira na učestalim motivima kao što su crne oči, crna kosa, blijeda put, velike oči, detalji nam ipak prikazuju kakve su to norme ljepote bile u ono vrijeme, pa i u opisu karakteristika žena, koje su mirne, plahe, dobre te se u par pjesama opisuju i kao zaigrane i osvetoljubive i lukave. Opis ženske ljepote razlikuje se od Lucičeve pjesme *Jur nijedna na svit vila* jer se u narodnom pjesništvu ne idealizira toliko ženska ljepota, ona je u centru pjesničkog stvaranja, ali na suptilan i blaži, „prirodniji“ način. Zatim, opisi prirode, iz kojih sam uvidjela da je radnja pjesme u većini smještena u polju, na livadi ili kraj izvora vode, podsjećaju na idealizirana mjesta kakva nalazimo i u spominjanim Vergilijevim *Bukolikama*, tj. općenito u antičkom pjesništvu. Takve pjesme koje se odvijaju u prirodi obogaćene su motivima cvijeća, a takav opis prirode stvara dojam bajkovitosti i idiličnosti. Slični motivi kod narodnih pjesama i književno-umjetničkih pjesama kao što je *Jur nijedna na svit vila* i kod klasičnih autora su vrlo slični te se uspoređujući takve motive može zaključiti kako su oni vječni i da se ne razlikuju u prevelikoj mjeri, osim u kontekstima u kojima se javljaju. Analizirajući motive ljubavi i svadbene motive uvidjela sam kako se u takvim pjesmama najbolje prikazuju običaji i odnosi između ljubavnika i njihovih obitelji, koliko su u ono vrijeme bitne bile odluke roditelja po pitanju partnera i stavljale se ispred interesa mladih. Analizom zbirke uočila sam i par pjesama u kojima se opjevalo junaštvo, a naglasak je na hrabrom pojedincu koji se bori za sebe, za svoju djevojku, ali i kolektiv naroda.

Korištenje stilskih figura koje su karakteristične za narodnu književnost kao asonanca, aliteracija, retoričko pitanje, epifora, ponavljanja potvrđuje da su Ferićeve pjesme zadržale dio svog izvornog narodnog karaktera. Đuro Ferić želio je sačuvati naše običaje kroz pjesme i prikazati ih Europi i to je uspio tako što ih je preveo na latinski jezik i to pažljivo birajući riječi. Prilikom prijevoda na latinski jezik Ferić je pjesme prevodio u duhu antičkih pisaca koristeći antičke metre poput falečkog jedanaesterca ili elegijskog distiha kojim su se koristili i pisci poput Katula ili Marcijala. Pored toga, antički utjecaj na Ferićev prijevod uočava se i u odabiru motiva iz rimske religije i mitologije iz čega se može zaključiti kako je Ferić birajući takve motive prijevod prilagođavao Europi i njenoj tradiciji, obrazovanju i ukusu te je tako želio približiti naše običaje drugim narodima. Treći dio zbirke nudi šarolike pjesme koje su posebne na svoj način i uistinu pripadaju narodnom pjesništvu, a u isto vrijeme dubljom analizom može se svaka pjesma povezati i usporediti i s antičkim motivima pa i s pjesmama iz renesanse; na kraju i s novijim pjesmama koje se u današnje vrijeme svrstavaju u folklornu književnost.

Možemo se pohvaliti bogatom kulturom i poviješću koja krasi naš identitet. Zahvaljujući piscima i pjesnicima koji su vjerno radili na očuvanju identiteta kroz prikupljene narodne pjesme danas imamo bogato, ali još neistraženo nasljeđe koje tek treba istražiti. Ovaj rad može poslužiti kao jedan prilogu istraživanju zbirke *Slavica poematia Latine reddita*.

8. Literatura:

1. BOŠKOVIĆ-STULLI, Maja, *Usmena književnost kao umjetnost riječi*, Mladost, Zagreb, 1975.
2. BOTICA, Stipe, *Povijest usmene hrvatske književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2013.
3. BRACEWELL, Wendy, „Gjuro Ferrich’s Periegesis orae Rhacusanae (1803) as a Travel Polemic“, *Dubrovnik Annals* No.19, 2015., 99.-121.
4. ČOSIĆ, Stjepan, „Slom Dubrovačke Republike prema iskustvima suvremenika“, *Kolo* 2, Matica hrvatska, 2008., 1.-15., dostupno na <https://www.matica.hr/kolo/310/slom-dubrovacke-republike-prema-iskustvima-suvremenika-20577/> , zadnji pristup 24.8.2023.
5. DEMO, Šime, *Macaronica Croatica*, Književni krug - Marulianum, Split, 2019.
6. DRAGIĆ, Marko, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti (fakultetski udžbenik)*, Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Split, Akademska godina 2007/2008., dostupno na http://marul.ffst.hr/dokumenti/izdavastvo/predavanja/Dragic_poetika.pdf, zadnji pristup 24.8.2023.
7. DUKIĆ, Davor, “Gudrun Wirtz, Đuro Ferić: Slavica Poematia Latine Reddita, Eine Frühe Südslavische Volksliedsammlung, Böhlau, Köln – Weimar – Wien 1997., 592 str.“, *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 36, no. 2, 1999: 159.-187.
8. DŽANIĆ, Selvina, *Antički utjecaji u latinskim basnana Đure Ferića*, diplomski rad, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb, 2017.
9. FRANGEŠ, Ivo, *Povijest hrvatske književnosti*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1987.
10. GOLUB, Ivan, „Proslava 300-godišnjice Akademije Arkadije“, *Croatica Christiana periodica*, vol. 15, no. 28, 1991., 205.-209.
11. GORTAN, Veljko i VRATOVIĆ, Vladimir, *Hrvatski latinisti (knj.2)*, Matica hrvatska, Zagreb, 1969.
12. GRUBOR, Đuro, “Ferić, ‘Ilir iz Dubrovnika’ u Gajevoj ‘Danici ilirskoj’ g. 1836. i Ivan Mažuranić,, *Nastavni vjesnik* 17/10, 1909., 721.-749.
13. HARRIS, Robin, *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing, 2006.

14. HASANOVIĆ, Benjamin, *Ferićev prijevod „Hasanaginice“ na latinski*, diplomski rad, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb, 2018.
15. KASUMOVIĆ, Ivan, „Dvije poslanice Đure Ferića – Poslanica Mihajlu Denisu“, *Nastavni vjesnik*, 10, Zagreb, 1902., 451.-458., 573.-577.
16. KNEZOVIĆ, Pavao - UŠKOVIĆ CROATA, Petar, „Ferićeva vizija naše književnosti (prema poslanici M. Denisu)“, *Dubrovnik u hrvatskoj prošlosti* (ur. M. Grčević i N. Vekarić), Sveučilište u Zagrebu i Hrvatski studiji, Zagreb, 2015., 265.-287.
17. KÖRBLER, Đuro, “Nekoliko narodnih pjesama u latinskom prijevodu Đure Ferića,, *Crvena Hrvatska*, 18, 98, 1908., 2., dostupno na <https://zduk.hr/?pr=iiif.v.a&id=31359>, zadnji pristup 28.8.2023.
18. KOVAČ, Janja, *Etnološko-književna analiza svadbenih običaja u južnoslavenskom kontekstu*, Zagreb, diplomski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014.
19. LUPIĆ, Ivan – BRATIČEVIĆ, Irena, „Literary collectors as literary scribes: the case of Đuro Ferić (1739–1820)“, *Poznańskie Studia Slawistyczne*, 14, 2018., 129-147.
20. NOVAKOVIĆ, Darko, „Prijevod: Đuro Ferić, *O otoku Lastovu*“, *Latina et Graeca*, vol. 2 no. 30, 2016., 83.-98.
21. PERIĆ GAVRANČIĆ, Sanja, „Tragom zaboravljenih rukopisa: hrvatske i latinske basne Đura Ferića (1739-1820)“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, no. 58, 2020., 131.-214.
22. PURATIĆ, Željko, *Đorđe (Đuro) Ferić: (život i djelo)*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1982.
23. PUŠNIK, Ivana, *Ženska kozmetika u antičkom Rimu*, Zagreb, završni rad, Fakultet hrvatskih studija, 2020.
24. SOLAR, Milivoj, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
25. UŠKOVIĆ CROATA, Petar, *Erasmus Rhagusinus, sive: De Apophthegmaton libris a Georgio Ferrich Latinis versibus donatis*, Zagreb, diplomski rad, Fakultet hrvatskih studija, 2017.
26. VITEZ, Zorica, *Mladenka u hrvatskim svadbenim običajima*. Etnografski muzej – Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 1996.
27. VRATOVIĆ, Vladimir, *Rimska književnost*, Biakova, Zagreb, 2008.
28. WIRTZ, Gudrun, *Slavica Poematia Latine Reddita: eine frühe südslavische Volksliedsammlung*, Böhlau – Weimar, Köln – Wien, 1997.

Internetske stranice:

1. Bajamonti, Julije. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24. 8. 2023.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5302>
2. Bruerević, Marko. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24. 8. 2023.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9803>
3. Bruerević, Marko. *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje (HBL)*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža 2009. - 2023. Pristupljeno 28. 8. 2023.
<https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2928>
4. Cesarotti, Melchiorre. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24. 8. 2023.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=11328>
5. Ferić, Đuro. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24. 8. 2023.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19288>
6. Lovrić, Ivan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24. 8. 2023.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37285>
7. Mažuranić, Ivan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24. 8. 2023.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39660>
8. Preradović, Petar. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24. 8. 2023.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50197>
9. Vrhovac, Maksimilijan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24. 8. 2023.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65481>